

KULTUURFEEL FRONT

driemaandelijks tijdschrift derde jaargang - nummer 14 - aug. 1978

VROUWENSTRIJD EN STRIJDKULTUUR 2.

COLOFOON:

Kultureel Front is het orgaan van het Kultureel Front, een organisatie van producenten en verspreiders van cultuur, die door hun werk een anti-kapitalistisch standpunt innemen en die in het Kultureel Front elkaar steunen in de opbouw en de verdediging van de strijdcultuur.

De redactie van dit nummer werd gevoerd door: Annemieke van den Brink, Josée Flaton, Els Launspach en Cis van Helmond. Babs de Leeuw heeft de tekening op de voorkaft gemaakt, de tekeningen binnenin zijn van Patty Stenger. De foto's zijn van Rob Thomassen en Anthony Akerman. Liesbeth Brandt Corstius selecteerde mee de illustraties.

Lay-out: Socialistisch Kunstenaars Kollektief, Hasselt/Maastricht.

ABONNEMENTSVOORWAARDEN:

De abonnementsprijs bedraagt f 15,- voor een jaargang (vier nummers incl. verzendkosten). Je kunt je abonneren door een briefje te sturen naar HANS ONINK, p.a. RASA, Pauwstraat 13a in Utrecht. Sinds kort heeft het Kultureel Front een eigen girorekening: 4050943, Kultureel Front, Pauwstraat 13a, Utrecht. Als je je abonnementsgeld, of geld voor een los nummer overmaakt, vermeld dat dan even.

Abonnees in België vragen we hun bijdrage over te maken op banknummer 405 - 6008251-05 of op postrekening 000-0414557-76, beide rekeningen ten name van Tinus Schneiders en met vermelding van "KF-blad". De abonnementsprijs voor België bedraagt 225 Bfr. In de boekhandel (de goede boekhandel) ligt Kultureel Front te koop voor f 3,50 of 55 Bfr.

Het redactieadres van het Kultureel Front blijft overgens: Jan Smeets, Prins Hendrikstraat 47, Eindhoven.

INHOUD

1. "Kultureel Front weekend van 22 en 23 April over 'Vrouwen en Strijdkultuur', de woordelijke weergave van de inleidingen op dat weekend door Patsy, Marianne, Marleen, Lief, An en Miriam, vrouwen van het Trojaanse Paard.
2. De discussiestellingen die het studieweekend tot uitgangspunt dienden.
3. "Dit was het begin, wij gaan door met de strijd", over de reacties op het weekend en de gevolgen, die het al heeft. Els, Marlotte en Annemieke.
4. "Acht jaar strijdkultuur en acht maanden vrouwenstrijd" door Cis van Helmond.
5. "Jan Klaassen over de strijd van Katrijn", Annemieke in gesprek met de mannen van Diskus.
6. "Maak je borst maar nat", een orientatie op de vrouwenkultuur van de jaren 70, door Els Launspach.
7. De intentieverklaringen van de aanwezigen op het vrouwenweekend van 22 en 23 april over 'Vrouwen en Strijdkultuur'.
8. Resultaten van een enquête over de positie van de vrouwen in Kultureel Frontgroepen.
9. "Godzijdank gesprekken in plaats van Diskussies", persoonlijke reacties op het studieweekend.
10. "Nieuws van het Front".

VOORWOORD

Daar ligt dan het tweede nummer van het Kultureel Front blad "Vrouwen en Strijdkultuur". Een neerslag van de discussies, ervaringen van het studieweekend van 22 en 23 april in de Rasa, over de relatie tussen feminisme en socialisme en de betekenis van het feminisme voor het werk van de strijdkultuurgroepen.

Het weekend was een succes. Niet alleen was men enthousiast over de inleidingen, maar tevens over de voorstelling van Proloog "Vrouwen, als het aan ons ligt", de film van Hillie Molenaar "abortus van breinaald tot politiek steekspel", en het optreden van de vrouwenrockgroep "Gerania".

Veel weekenden zijn al door het Kultureel Front georganiseerd over de praktijk van ons werk, de politieke perspectieven van de produkties, de band met de arbeidersklasse etc. Maar nog nooit was de emotionele, persoonlijke betrokkenheid van vrouwen en mannen zo groot. Een betrokkenheid die de hele socialistiese strijd zou moeten kenmerken. Het was te voelen en te horen, er werd vurig gediscussieerd. Gevoelens en emoties die niet tussen de regels van de verslagen te lezen zijn, maar er volop waren.

Ook bij het vrouwenoverleg, dat na het weekend bij Sater werd georganiseerd, was dat merkbaar. Wij zullen als vrouwen elkaar blijven steunen en doorgaan met de strijd zolang dat nodig is. Het vrouwenoverleg en de vrouwenstudiekommissie blijven voorlopig bestaan, want er is nog veel te doen.

Over dit blad:

Omdat er veel belangstelling was naar de inleidingen van het weekend, zijn deze integraal afgedrukt. Tevens zijn de discussiestellingen

opgenomen, omdat daar naar verwezen wordt in andere verslagen. Met name discussiestelling drie zal in een volgend vrouwenweekend verder uitgewerkt moeten worden, nadat in de praktijk een aanzet is gegeven tot de verwerking van de vrouwenproblematiek in de produkties. Het verslag van het vrouwenoverleg bij Sater is opgenomen omdat daar plannen zijn gemaakt door de vrouwen over "Hoe nu verder met de vrouwenstrijd".

Daarnaast is een persoonlijk verhaal opgenomen van een vrouw uit een strijdkultuurgroep om de uitwisseling van persoonlijke ervaringen van vrouwen in de groepen, te stimuleren. Dit, omdat de vrouwen steeds merken dat persoonlijke ervaringen niet op zichzelf blijken te staan, maar algemene kenmerken vertonen. Het interview met de mannen van Diskus levert discussiestof op over de houding van de "welwillende" mannen ten aanzien van de vrouwenstrijd. En wellicht zet het mannen, die niet op het weekend waren, aan om zich ook te verdiepen in de vrouwenproblematiek.

Met dank aan Toneel Theatraal, plaatsen we het artikel van Els Launspach over het weekend en over vrouwenstrijd in het algemeen.

Daarna volgen de intentieverklaringen en de vrouwenreizen van het weekend, die nu in de verschillende groepen ter discussie moeten komen. Een inventarisatie over de positie en functies van vrouwen en mannen in de diverse Kultureel Front-groepen en de evaluatiegegevens van het weekend volgen daarop.

Het verslag van de mediavrouwen wordt geplaatst om meer bekendheid te geven aan die groep en informatie te geven over hun plannen over een zwartboek.

De redactie.

1. KULTUREEL FRONT WEEKEND 22 EN 23 APRIL OVER VROUWEN EN STRIJDKULTUUR

Op verzoek van de vrouwenstudiecommissie werden de inleidingen verzorgd door Patsie, Marianne, Marleen, Lief, An en Miriam van Het Trojaanse Paard te Antwerpen.

Hier volgen hun teksten over:

- *Vrouwenstrijd-Klassestrijd: de situatie België - Nederland.*
- *Vrouwenkultuur.*
- *De man-vrouw verhouding in de werksituatie.*

VROUWENSTRIJD - KLASSESTRIJD SITUATIE BELGIË - NEDERLAND

Vrouwen worden sinds eeuwen onderdrukt. Elke vrouw wordt uiteindelijk slechts als normaal, als volledig beschouwd, wanneer ze beantwoordt aan het overheersende beeld van de vrouw.

Vrouwen zijn niet vrij, ze moeten hun leven inrichten naar de normen van anderen. Die onderdrukking door een patriarchale maatschappij duurt nog steeds voort. Want de kapitalistische maatschappij is zowel een klasse, als een patriarchale maatschappij en daardoor krijgt de onderdrukking van de vrouw een specifieke vorm mee. Deze maatschappijstructuur heeft het nodig om arbeidskrachten uit te buiten om er winst uit te slaan en zo ook buit zij de vrouwen uit om dit systeem te kunnen handhaven.

Vertrekken we van de sociaal economische situatie, dan zien we dat de vrouw in de kapitalistische economie dubbel onderdrukt wordt: in het gezin en in het produktieproces. Vrouwen zijn de spil in het gezin. In de eerste plaats moeders en echtgenotes, zorgen ervoor, dat de mannen elke dag gevoed, gekleed, uitgerust en voldaan aan het werk kunnen en dat de kinderen worden geboren, opgevoed en verzorgd, tot ze op hun beurt gaan werken of moeders worden. Huishoudelijk werk is een gratis dienst, waartoe de vrouwen zich verbinden via de liefde, geïnstitutionaliseerd in het huwelijk. Met elk loon dat de patroon zijn arbeiders betaalt, heeft hij er rechtstreeks een gratis werkster bij, die meedraait als onderhoudsmonteur, zoals Coby Schreyer het zo prachtig uitdrukt in één van haar liedjes.

Naast de huishoudelijke arbeid, die de maatschappij hen oplegt, verrichten veel vrouwen ook nog loonarbeid. De patroon profiteert van hun huishoudelijke bestemming door de vrouwen in de minst interessante baantjes te plaatsen, hen minder te betalen en als eerste te ontslaan. Bovendien krijgen ze de minste kansen op de arbeidsmarkt.

Vele vrouwen willen werk, maar vinden het niet. Zo vormen vrouwen een onuitputtelijke reserve van goedkope arbeidskrachten, die, naar gelang de economische conjunctuur, worden afgedankt en weer in hun gezin kruipen.

Werkende vrouwen worden extra en dubbel uitgebuit: als arbeidskracht en een extraatje als vrouwelijke arbeidskracht, en daarbij nog de onderdrukking in de huishoudelijke arbeid.

Naast de sociaal-economische situatie, waarin vrouwen zitten, is er ook de hele ideologie, die vrouwen en mannen het voorgaande als normaal doet aanvaarden. Deze ideologische druk gaat uit van reclame, massamedia, moraal, godsdienst, opvoeding en vindt zijn bekrachtiging in de rechtsspraak. Ook het gezin, met zijn specifieke functie in onze maatschappij, als doorgever van de burgerlijke waarden aan de kinderen, de toekomstige arbeidskrachten, is een onderdrukkende structuur van dit systeem: exclusief bezitsrecht van de partners op elkaar, jalouzie, machtsmisbruik.

De onderdrukking van de vrouw is niet klassegebonden. Ze leeft door in alle lagen van de bevolking, hoewel het voor vrouwen uit hogere sociale lagen gemakkelijker is om gedeeltelijk aan de onderdrukking te ontsnappen, door het groter aantal geboden kansen.

Het verdeel-en-heers-principe van het kapitalisme breekt niet alleen de solidariteit onder de arbeiders, maar drijft ook een wig tussen vrouwen en mannen (*"Vrouwen nemen mannen hun brood/werk af"*).

Uit het voorgaande, de sociaal-economische uitbuiting en de ideologische onderdrukking, is het onmogelijk de bevrijding van de vrouw in dit systeem te kunnen verwezenlijken. Immers, de klassemaatschappij betekent uitbuiting van de mens door de mens en dat sluit de mogelijkheid tot de totale bevrijding van elke uitgebuitene/onderdrukte groep uit.

Voorwaarde tot de opheffing van de uitbuiting is een andere maatschappij, een vrije socialistische maatschappij, waarin elk mens aan bod komt en zich volledig kan ontplooiën. Het is de taak van de hele arbeidersklasse om hiervoor te vechten.

Maar daar mannen de rol van de onderdrukker spelen en zij economies de sterkste groep zijn, ontstaat de neiging om alleen hun belangen te zien, de belangen van de arbeiders. Want ook de arbeidersorganisaties onderdrukken vrouwen. Het zijn stuk voor stuk mannenorganisaties, men vindt vrouwen aan de basis, maar naarmate je hoger gaat in de hiërarchie, vindt men alleen mannen - die al dat feministische geleuter als een afleidingsmanoeuvre van de essentiële problemen beschouwen.

Dit geldt algemeen voor vakbonden, traditionele arbeiderspartijen, zelfs linkse en revolutionaire groeperingen en strijdkultuurgroepen.

Eisen zoals gelijk loon voor gelijk werk, zijn belangrijk, maar als niet tegelijkertijd het probleem van de dubbele dagtaak wordt aangepakt, zullen de vrouwen nooit ten volle aan het syndikale en politieke leven ter verdediging van hun belangen, kunnen deelnemen.

Bovendien toont de geschiedenis aan, dat de vernietiging van het kapitalisme als economies systeem geen garanties geeft voor het vanzelf opheffen van de vrouwenonderdrukking.

Eeuwenlange indoktrinatie veeg je niet zomaar weg. Zonder grondige mentaliteitsveranderingen én bij de vrouwen zelf, én bij de mannen zal het mannelijk chauvinisme overleven.

Daarom is de autonome organisatie van vrouwen noodzakelijk, om zich bewust te worden, om zich te kunnen ontplooiën, om te leren praten, om te

durven het woord te nemen en zich uit te drukken, zodat zij aan de mannen en kameraden duidelijk kunnen maken, welke wereld zij willen en welke hun plaats daarin zal zijn.

Maar er is meer. Terugkomend op de reden waarom dit studieweekend werd georganiseerd, wat de problemen in de diverse groepen zijn en hoe ze beleefd worden, wil ik na de gegeven marxistische analyse van de vrouwenstrijd nog even uitweiden over de relatie man/vrouw binnen deze kontekst.

Ik ben ervan overtuigd dat niemand in deze zaal de gemaakte analyse zal tegenspreken. Desondanks bestaat de problematiek in de groepen of de vrouwen ervaren het in de groepen althans en ze situeert zich op het subtiele en subjectieve vlak. Het is heel moeilijk om dit precies te formuleren, te omschrijven.

Veel te lang werd alleen de zuivere politieke strijd als fundamenteel belangrijk en dus aanvaardbaar beschouwd. Veel te lang werd alles wat in de privé-, persoonlijke sfeer ligt buiten de strijd gehouden (dan hoor je van die uitspraken als "Dat is die mensen hun zaak" of "Er zijn belangrijker dingen op dit ogenblik"). Dit geldt zowel voor de arbeidersbeweging, strijdcultuurgroepen en de vrouwenbeweging van het begin van de jaren zeventig.

Een groot deel van de dagelijkse ervaringen van vrouwen kaderen zich niet in een duidelijke tegenstelling, zoals b.v. patroon/arbeiders. Deze ervaringen zijn verweven met menselijke relaties, emoties, tederheid.

Nochtans is deze problematiek inherent aan de

"geen feminisme zonder socialisme, geen socialisme zonder feminisme-gedachte". Vrouwen willen op beide terreinen een strijd leveren, ook op het persoonlijke, het vrouw-zijn, om zich dan in het politieke pas goed te kunnen voelen, zichzelf te kunnen zijn.

Door te stellen "het persoonlijke is politiek" is aan heel de beweging dat belangrijke aspect toegevoegd, wat mijns inziens een verrijking van onze strijd uitmaakt. Wat de vrouwenbeweging betreft, daar kom ik straks op terug.

"We moeten sterk worden zonder ooit onze tederheid te verliezen".

Want vele vrouwen zijn bewust geworden, juist door de eigen situatie, door hun eigen werkproblematiek, die ze daarna hebben opengetrokken. Anderen waren eerst politiek actief (inklusief politiek theater) om pas later door de ervaring duidelijk kleur te bekennen als vrouw.

Als een vrouw duidelijk inziet welke onderdrukte rol zij gewoon is te spelen, ziet zij ook de onderdrukkende rol van de man in.

De man reageert daartegen, omdat hij er geen baat bij heeft dit in te zien, hij bevindt zich in een bevoorrechte positie tegenover de vrouw. Hij moet dus koncessies doen, rekening houden.

In de realiteit gebeurt dit inderdaad: als hij gedwongen wordt om erover te praten, gaat hij zich afzetten, de zaak afleiden om over zijn problemen als man te beginnen of over "veel belangrijker" zaken.

Deze gunstige evolutie om zich lekker te voelen in je vel, te praten met andere vrouwen, eigen normen te gaan ontwikkelen, te vechten tegen de kleine dagelijkse onbewuste/bewuste vernederingen, heeft inderdaad de laatste tijd ingang

gevonden in de fem-soc-beweging. Wat in Dolle Mina nog werd afgedaan als nevenprobleem (zowel in België als in Nederland), als problemen die door de revolutie werden opgelost. De toevoeging van deze gedachte gebeurde deels onder invloed van eigen ervaringen, deels onder invloed van de radikaal-feministische ideeën die overwaaiden uit de Verenigde Staten. Hiermee kom ik op de evolutie binnen de vrouwenbewegingen.

De fem-soc-beweging in België verdedigt duidelijke politieke standpunten en heeft een georganiseerde structuur. Een tiental linkse vrouwengroepen uit verschillende Vlaamse steden vormen de fem-soc koördinatie, met maandelijks vergaderingen, een gezamenlijk platform en publikaties, met een blad "Schoppenvrouwen". Op dit ogenblik plant zij een studieweekend in juni en een linkse vrouwenconferentie in oktober.

Voor zover mij de Nederlandse situatie bekend is door het lezen van de publikaties, lijkt mij dat de fem-soc-ideeën ruimer en breder verspreid zijn en dat de beweging dus ook heterogener en misschien van een ander nivo is dan in Vlaanderen. Ter illustratie: Er werd mij verteld dat in één stad, in Eindhoven, meerdere (15?) groepen funktioneren, naast of met elkaar.

Verder wil ik het nog even hebben over de radikaal-feministische stroming, die in Nederland - mijns inziens - op de vrouwenbeweging althans veel invloed uitoefent. In België bestaat eigenaardig genoeg deze stroming (nog?) niet. De radikaal-feministen vertrekken niet van een marxistische analyse en bestrijden dus ook niet de klassematachappij. Ze bestrijden wel deze maatschappij met zijn konsumptie en geld, met de vernietiging van het natuurlijke milieu..., als een type-produkt van de man. Ze gebruiken ook het woord "klassenmaatschappij", maar met klassen bedoelen zij: de mannen aan de ene kant, de vrouwen aan de andere kant. Ze vechten dus tegen de patriarchale maatschappij en willen ze vervangen door een matriarchale.

Inderdaad zijn er tussen de Belgische en Nederlandse situatie een aantal verschillen op te merken. Wat de werkelijke toedracht ervan is, is niet zo precies te zeggen. Enkele aanzetten en bedenkingen zou ik in dit verband toch willen geven, ze hebben er in min of meerdere mate mee te maken.

De Nederlandse maatschappij is toleranter en recupereert (inpakken) gemakkelijker; er zou een sterkere moederkultus bestaan; hoog geboortecijfer en weinig getrouwde buitenshuis werkende vrouwen.

In België hebben we met een laag geboortecijfer te maken; een hoog percentage getrouwde vrouwen op de beroepsbevolking; hoge syndikalisatiegraad van vrouwen (vrouwen aangesloten bij de vakbond); meer klassenstrijd, met als gevolg een grotere politieke betrokkenheid.

Om te besluiten zou ik iets willen meegeven:

Als de strijdkultuur pretendeert socialistische kultureel voor te bereiden, dan is het haar taak om ook te beginnen te werken aan de manier van werken, aan de manier van samenwerken, om te pogen de kapitalistische relationele tegenstellingen in te zien en binnen ons werk weg te werken.

Getuige hiervan de huidige toestand: weinig de-

mokratie in de groepen, instandhouding van de machtsposities, geen inbreng van iedereen, man/vrouw rolpatroon, mannelijke regisseurs, vrouwelijke sekretaresses...

Ik hoop dat de vrouwenstrijd die een deel van deze problematiek naar aanleiding van dit weekend in het leven van de groepen inbrengt, een stimulans zal betekenen voor ons allemaal, om het hele pakket globaal aan te pakken en op te lossen.

VROUWENKULTUUR

We zouden hier enkele woorden willen zeggen over het begrip vrouwenkultuur en over of een aparte, autonome vrouwenkultuur al dan niet uitgebouwd moet worden.

Dit begrip is nieuw voor ons en tot nog toe hebben wij daarover in de groep nog geen enkele discussie gehad. Wanneer we rondkijken en zien door wie en in welke kontekst het begrip vrouwenkultuur op dit ogenblik wél wordt gehanteerd, dan is het duidelijk dat dit wel in Nederland en niet -of nog niet?- in Vlaanderen gebeurt en dat in Nederland het begrip ook nog diverse inhouden kan dekken.

Het blijkt dus niet alleen een nieuw begrip, maar ook nog een zeer jong verschijnsel te zijn -met wellicht oude wortels?- dat door zijn onvolgroeide karakter op dit moment moeilijk te vatten lijkt. Nochtans is het toch mogelijk t.o.v. dit zeer jonge fenomeen verschillende standpunten te onderscheiden, die parallel lopen met de verschillende opvattingen die er binnen de vrouwenbeweging bestaan in verband met de te voeren strategie.

Uit de eerste inleiding is duidelijk gebleken dat wij ons niet als radikaal-feministen, maar als fem-soc-vrouwen definiëren, die voorstander zijn van een autonome vrouwenbeweging om de vrouwenstrijd te voeren.

Vandaaruit willen wij ook het fenomeen vrouwenkultuur benaderen, maar met die beperking, dat het hier om 'eerste-indruk'-opmerkingen gaat, losse en nog weinig geassimileerde flarden, die later tot een uitgewerkte analyse zouden moeten leiden.

De autonome vrouwenkultuur wordt vooral door de radicale feministen sterk verdedigd, waarbij in de verwarring soms gesteld wordt dat feminisme per definitie vrouwenkultuur zou zijn en dat vrouwenkultuur per definitie ook strijdkultuur is. Zij stellen dat ze, zoals ze mannen niet nodig hebben, ze het ook best zonder een mannenkultuur kunnen stellen.

Vandaar het terug gaan zoeken naar een verloren gegane 'vrouwelijke' cultuur in de geschiedenis, vandaar de terugkeer naar het matriarchaat, de Amazones, de vrouw als verbonden met de natuur. Er wordt hier aan een nieuwe mythologie gebouwd, sterk symbolies, op het randje van het religieuze af, waarin ideeën als terug naar de natuur, de fabel van de goedheid van de primitieve vrouw en de verheerlijking van de vrouw en het vrouwelijke centraal staan. Dit soort vrouwenkultuur verhindert o.i. het nadenken over cultuur zelf. Het is niet voldoende tegenover één door mannen beheerste cultuur een verheerlijking van de vrouw te stellen en zich niet af te vragen of verheerlijking op zich wel zo'n gezonde bezigheid is. Het is niet voldoende op een smartlappenmelodie een vrouwelijk rouw- en tranenverhaal te vertellen zonder de ideologische funktie van de smartlap alsdusdanig aan te vallen. Ik wil hiermee geenszins de honderden

snelgemaakte liedjes aanvallen, die een nieuwe inhoud willen overbrengen gebruikmakend van bestaande melodien. Zij hebben hun functie in de strijd, het zou alleen verkeerd zijn deze liedjes te beschouwen als de eerste kiemen van een apart uit te bouwen vrouwenkultuur.

Er zijn m.i. zelfs gevaren verbonden aan het maken van een aparte vrouwenkultuur, n.l. het gevaar van recuperatie. We weten dat dit gevaar ons konstant behoort.

Ik heb gelezen dat het Ministerie van C.R.M. op dit ogenblik zelfs een koordeinator voor de emancipatie in dienst heeft genomen. Deze vrouw -'t is dus wel een vrouw- heeft ondermeer als taak 'het bevorderen van de herwaardering van traditioneel vrouwelijke eigenschappen en activiteiten'. We gaan dus wel geherwaardeerd worden, dat wel, maar in de rol die we al jaren vervullen. Daar bedanken we voor.

Wanneer een aparte vrouwenkultuur zich als een eilandje gaat afscheiden van de rest van het strijdkulturele leven, wordt het gevaar voor recuperatie nog groter, ook al is het precies de bedoeling van de voorstanders van de vrouwenkultuur om die recuperatie absoluut te vermijden. We zien op dit ogenblik ook reeds de eerste tekenen van een commercialisering van de homokultuur; een lot, dat volgens mij aan elke sub-kultuur beschoren is, die zich niet met de

klassenstrijd en de arbeidersklasse verbindt. Bovendien is het maken van een aparte kultuur iets dat alleen diegenen kunnen, die reeds een kultuur kunnen hanteren. Een dergelijke aparte vrouwenkultuur zou een ontoegankelijke kring betekenen voor vele arbeidersvrouwen. Ook hier komen weer de twee komponenten van onze strategie naar voren: feminisme en socialisme, onze kulturele eigenheid als vrouw ontdekken, maar in een band met de klassenstrijd en de arbeidersklasse en dus zeker met de arbeidersvrouwen. In een eerste fase kunnen fenomenen als aparte vrouwengroepen die zingen, schilderen, dansen zeker hun betekenis hebben. Het kan ons helpen onze eigenheid te ontdekken, bijeen kruipen om je sterker te maken en dan naar buiten uit te vechten, maar niet bijeen kruipen om daar gezellig te blijven zitten. Het ordewoord 'maak overal aparte vrouwenkultuurgroepjes' zouden we hier dus niet willen lanceren, niet willen institutionaliseren. We vinden ons eerder terug in een aantal ideeën van Annie Romein, die vooropstelt dat het maken van een aparte vrouwenkultuur de ontkenning zou betekenen van een belangrijk deel vrouwelijke invloed dat in onze huidige kultuur op verborgen wijze aanwezig is. Het zou het weggoien van vele waardevolle elementen betekenen. Net zoals wij vanuit de strijdkultuur de burgerlijke kultuur moeten assimileren en plunderen

van alle bruikbare elementen, zo moeten we ook die cultuur gaan plunderen, om de waardevolle elementen uit naar boven te halen. Ook in de cultuur-geschiedenis werden de vrouwen weggeschreven uit de geschiedenisboekjes. Er wacht, ons vrouwen, een grote taak, n.l. die van onze eigen geschiedenis te leren kennen, onze eigen bijdrage uit de globale cultuur-geschiedenis te puren. Een taak van ontrafelen en zoeken op weg naar het vinden van onze eigen identiteit. Zijn er eigenlijk wel vrouwelijke voorstellingswijzen en vormen? Schrijven, spelen, tekenen vrouwen anders dan mannen? We kunnen daar niet zomaar een antwoord op geven. Eeuwenlang zijn wij immers volgepompt met mannelijke visies, zodat ons eigen gelaat verloren is geraakt. Maar ook hier dienen fem en soc weer verbonden te worden: niet alleen vechten tegen het feit dat in de kunst vrouwen meestal op een clichématige wijze als hoer of vamp of moeder worden voorgesteld, maar ook: geen nieuwe cliché's laten invoeren, vechten tegen elke vorm van cliché.

Wij denken ook dat de vrouwenstrijd en de vrouwenbeweging een sleutel kunnen betekenen om onze arme en soms schematische strijdcultuur rijker te maken, een sleutel die ons in staat moet stellen niet meer uitsluitend over de sociaal-ekonomische verhoudingen van klassen te spreken, maar uitdrukking te geven aan de zeer konkrete dagelijkse vormen waarin mensen de uitbuiting en de onderdrukking ondergaan. Als we b.v. een scène schrijven, waarin een man aan zijn vrouw komt vertellen dat hij afgedankt is, kan deze scène vanaf nu niet alleen meer het probleem tonen van "hoe knopen we de eindjes aan mekaar", moet zij ook tonen hoe deze man zijn vrouw onderdrukt, hoe zij tegenover hun kinderen staan enz. Dan hebben we méér verteld over onze maatschappij, we hebben haar complexiteit duidelijk gemaakt, we hebben de strijdcultuur rijker gemaakt.

De vrouwen in de strijdcultuur zijn m.i. het meest in staat om eidelijke de emotionele verwerking van onze politieke opvattingen in de cultuur duidelijk te maken. Ook daarom zijn we voorstander niet van een aparte mannen- en een aparte vrouwenstrijdcultuur, maar van een eengemaakte strijdcultuur. De konkrete onderdrukking tonen in een stuk kan je veel beter door mannen ook op de scène te brengen en ze hun rol te laten spelen. Als de strijdcultuur die cultuur is die in zich de kiemen moet ontwikkelen van de toekomstige socialistische cultuur dan willen wij daar met z'n allen aan bouwen, zoals we ook met z'n allen aan het socialisme willen bouwen, maar met die toevoeging, die voorwaarde, dat wij ervoor zullen vechten dat de vrouw als volwaardige variant van het wezen mens daar haar plaats in heeft.

Geen feminisme zonder socialisme.

Geen socialisme zonder feminisme.

DE MAN-VROUW VERHOUDING IN DE WERKSITUATIE.

Het derde luikje van de inleiding behandelde de man-vrouw verhoudingen binnen de groep, dit ter illustratie van het persoonlijke

is politiek.

Aanleiding tot deze tekst was de persoonlijke ontevredenheid van een vrouw in de professionele groep. Dit was een aanzet om de tot dusver louter theoretische feministische opstelling van de vrouwelijke leden van het Trojaanse Paard te gaan onderzoeken. Dat heeft gemaakt dat hetgeen werd gezegd op het studieweekend geen persoonlijk relaas was, maar een neerslag van wat de vrouwen samen moeizaam en aarzelend hadden besproken.

Ze hebben elkaar gestimuleerd om hun eigen ervaringen neer te schrijven, om ze niet in afsondering te beleven, ze niet te individualiseren tot persoonlijke mislukkingen.

Ondanks alle aarzeling en vrees hebben zij het toch gewaagd ook en vooral over het persoonlijke te spreken, temeer omdat schuldgevoelens vrouwen zo vaak worden opgedrongen, als ze moeten kiezen tussen of vriendelijk en gemakkelijk zijn, omwille van de groepsfeer of op hun rechten staan (en voor het laatste kiezen).

Hoe ziet nu de structuur van het Trojaanse Paard eruit?

Er zijn twee produktiekernen: een amateurgroep, wat H.T.P. vroeger uitsluitend was, en een beroepsgroep, die zowat twee jaar geleden werd opgericht en die tot voor kort bestond uit vijf vaste leden (drie mannen en twee vrouwen). Daarnaast behoren ook nog tot de vaste kern, die de dagelijkse werking animeert, een man die de promotie verzorgt, en een vrouw, die het sekretariaat leidt en die half-time is.

Als gevolg van de professionalisering werden de tegenstellingen, die ongetwijfeld al bestonden, plots vanwege de werksituatie veel scherper gesteld. Dit vraagt wel enige verduidelijking.

Van bij de oprichting van H.T.P. zaten er vrouwen in die al niet meer zo onmondig waren en die een aantal belangrijke verantwoordelijke taken, zowel artistiek als administratief, op zich namen (schrijven, regie, promotie). Dit werd hoe dan ook door de mannen als juist en volkomen normaal beschouwd. Wel stelden de vrouwen in kwestie achteraf vast, dat zij -zij het onbewust- de mannelijke gedragspatronen overnamen (taal, optreden), om zich als vrouw in die functie te doen aanvaarden. Er was in die tijd geen "vrouwenbewustzijn". Dit wordt gestaafd door een voorbeeld uit de tot standkoming van "Hoe eerder, hoe beter...", een stuk dat handelt over staking en bezetting. Pas toen bleek dat er een gebrek was aan mannelijke acteurs, werden de arbeidersrollen uit noodzaak veranderd in vrouwenrollen, terwijl het bij ons niet was opgekomen het van in den beginne als een reël gegeven uit te werken (zie voorbeeld van textielfabriek in Frankrijk). Toen de beroepsgroep werd opgericht moesten mensen van buitenaf aangetrokken worden en was de keuze voor man-vrouw-verhouding duidelijker.

De aanwezigheid van een meerderheid van mannelijke acteurs werd ook door de vrouwen verdedigd op grond van het feit dat kapitalisten, politici, en vakbondsleiders in de realiteit mannen waren en dat dit moest overgedragen worden in de stukken.

Het probleem dat zich voor ondergetekende vrouwen stelde was niet uitsluitend een kwestie van "typies vrouwelijke", huishoudelijke taken te doen, zoals koffiezetten, kostumes naar de wasserij doen, verslagen maken enz. Dat gebeurt doorgaans ook zo, maar dat is toch duidelijk aanwijsbaar. De moeilijkheid waarmee

ze te kampen hadden om hun problemen te verwoorden, lag daar waar de tegenstellingen het heel subjektieve vlak raken, waar mannen vaak onbewust de spreekbuis worden van de gegeven patriarchale maatschappij.

De vrouwen hebben niettemin geprobeerd hun ongenoegen te verwoorden aan de hand van een aantal voorbeelden.

Een man, die reeds lid was van H.T.P., stelde zich als sterk geëngageerd en competent akteur kandidaat voor de beroepsgroep. Hiertoe moest hij echter zijn job opgeven, waarmee hij een vrouw en twee kinderen onderhield. H.T.P. heeft toen aanvaard dat zijn vrouw, die op dat moment huismoeder was en geen enkele band met H.T.P. had, tenzij sporadies, het sekretariaat van H.T.P. half-time op zich nam.

Hoe redeneerde H.T.P.?

Ongeveer zo: We willen hem en deze regeling is voor beide partijen financieel haalbaar. De vrouw in kwestie heeft dat gedaan louter en alleen voor haar man, in een voor haar totaal vreemd milieu, anders kon hij niet doen wat hij politiek en artistiek belangrijk vond. Ze is helemaal niet rancuneus nu. Ze kreeg aldus toegang tot een belangrijk politiek en sociaal milieu, wat haar de mogelijkheid gaf nu zelfstandig een keuze te maken, maar het zegt toch iets over opstelling en bewustzijn van H.T.P. ten opzichte van het vrouwenprobleem.

Verder hebben de vrouwen een aantal mechanismen van een foute mannelijke redenering blootgelegd.

De aanwerving van twee nieuwe leden voor de professionele groep stond op dat moment op de agenda. Een aantal vrouwen verdedigden het principe twee vrouwelijke kandidaten aan te werven, zodat de man-vrouw-verhouding op fifty-fifty werd gebracht.

Mannen argumenteerden tegen en dit uit overwegingen van efficiëntie.

Valabel zijn is het enige criterium werd gezegd. Nee, zegden de vrouwen, zelfs al spreidt een vrouw niet die veelzijdigheid ten toon als die mannelijke akteur, toch moet H.T.P. die vrouw kiezen. (Inmiddels heeft de Algemene Vergadering beslist dat twee vrouwelijke kandidaten worden aangenomen.) H.T.P. stelt hiermee een politieke daad, omdat zij de redenen kent waarom een vrouw in deze maatschappij niet dat 'nivo' van een man haalt en dan is H.T.P. ook bereid in een eerste fase inderdaad minder efficiënt te werken. De werking die H.T.P. voorstaat, en waarin we niet zijn opgevoed, is überhaupt al moeilijk: stukken maken, spelen, dekors maken, na-diskussie voorbereiden, brochures samenstellen enz... Dat is zoekwerk, dat gebeurt met vallen en opstaan, maar daarom is het politiek nu juist veel belangrijker dat mensen daartoe de kans krijgen, dat ze geïnitieerd worden dan

dat alleen deskundigen terzake het werk doen, omdat ze het snel doen. In dat verband achtten de vrouwen het ook ongeoorloofd dat mannen hun prestatienormen aan de groep opleggen en in de plaats van de anderen beginnen te denken.

Anderzijds wordt het autoritaire optreden van mannen vaak gerechtvaardigd door de slechte materiële omstandigheden waarin mensen hun vak moeten uitoefenen. Dit is een heel gevaarlijk argument dat de hele strijdcultuur zwaar zou kunnen hypothekeren. Want waar gaat het om? Het is het systeem dat oorzaak is van die omstandigheden en mannen gebruiken het argument dat het systeem ons toespeelt om vrouwen te verhinderen creatief te zijn. Hetzelfde argument gebruiken trouwens vakbondsleiders ten opzichte van de arbeidersstrijd:

"'t Is nu niet het moment om democraties te zijn, 't Is crisis".

Daartegenover staat dat democraties zijn geen gratuite keuze is, maar het enig afdoende middel tegen de crisis of tegen om het even welke strontsituatie. Zulke houding van mannen betekent een politieke keuze, het heeft politieke implicaties in de zin dat het antidemocraties is en meer en meer afglijdt van een revolutionaire denkwijze. Dit is tevens tot uiting gekomen naar aanleiding van de discussie over herstructurering van reorganisatie van H.T.P.

Een aantal mannen verdedigden een pragmatiese aanpak van een boel hangende problemen, waarmee ze dagelijks gekonfronteerd werden. Ondanks hun bekommernis voor de democratie redeneerden ze uitsluitend vanuit de gegeven situatie, waarvoor ze een radicale oplossing naar voren schoven en zij zegden: Er is nu geen tijd en geen geld voor democratie. Het voorstel tot een andere aanpak werd o.m. geïnspireerd door de bekommernis van vrouwen, structuren te voorzien waardoor een mannelijk autoritaire denkwijze kon ingedijkt worden. Dit werd echter nooit door de vrouwen expliciet en bewust zo gesteld.

Tot slot klaagden de vrouwen het feit aan dat een heel formele scheiding tussen werk en privé wordt gemaakt. Mannen offeren alles op aan de produktiedwang van H.T.P. en dit ten koste van hun vrouwen, die volledig met de kinderlast worden opgescheept. Voor vrouwen die met de mannen moeten samenwerken werd het onhoudbaar deze scheefgetrokken situatie nog langer in naam van H.T.P. te blijven verdedigen.

Op grond hiervan roepen ondergetekende vrouwen alle mannen op zich in vraag te stellen en er samen met de vrouwen iets aan te doen.

Patsy, Marianne, Marleen, Lief, An en Miriam.

2. DISKUSSIESTELLINGEN VAN HET KULTUREEL FRONT WEEKEND

EERSTE DISKUSSIESTELLING:

algemeen maatschappelijk.

In deze maatschappij worden vrouwen dubbel onderdrukt: door het kapitalisme en door het patriarchaat.

De patriarchale onderdrukking vindt zijn oorsprong in het biologiese verschil tussen vrouwen en mannen (Vrouwen kunnen , moeten kinderen dragen, baren en voeden). Uit dit biologiese verschil vloeit een taakverdeling voort binnen het gezin. Het industriële kapitalisme gebruikte deze

taakverdeling om de vrouw uit te schakelen uit het "gesocialiseerde" produktieproces en terug te dringen in de private-reproduktiesfeer. Dit heeft nadelige gevolgen voor de vrouw op allerlei vlakken: b.v. opvoeding, opleiding en beroepskeuze, financiële (met name fiscale) positie, isolement enz.

WE STELLEN DAT: de antikapitalistische strijd alleen - dus zonder de antipatriarchale strijd - niet kan leiden tot een socialisme voor iedereen. **DAAROM** moeten wij, als strijdkultuurgroepen, de patriarchale onderdrukking, naast de kapitalistische onderdrukking, in al ons werk kenbaar maken, om het bewustzijn daarover te vergroten en tevens de vrouwenstrijd te steunen.

TWEEDE DISKUSSIESTELLING:

t.a.v. de werkrelatie

Dit inzicht (zoals uitgedrukt in de eerste discussiestelling) heeft niet alleen konsekwenties voor de inhoud van ons werk, maar tevens voor de verhouding tussen vrouwen en mannen in het werkproces.

Wij stellen vast, dat ook in de strijdkultuursfeer er een ongelijkheid bestaat tussen vrouwen en mannen, en dit op *materieel* en *immaterieel* vlak.

A. op materieel vlak: (zie ook de inventarisatie over de positie van vrouwen in de Kultureel Front groepen in dit blad)

1. in aantal: veel minder vrouwen in de totale groep, dus ook in de produktiegroepen.
2. in functie: nauwelijks leidende posities, sterke vertegenwoordiging in de administratieve sektor.

alert zullen moeten zijn en zowel naar de groep toe als naar de vakbond toe eisen zullen moeten stellen om door een betere materiële situatie te scheppen, de (materiële) voorwaarden te scheppen voor een gelijkwaardige inhoudelijke ontwikkeling en bijdrage aan het werkproces.

B. op immaterieel vlak:

De reproductieve (= verzorgende) functie die de vrouw in deze maatschappij toebedeeld krijgt (zie discussiestelling I.) bepaalt haar opvoeding en opleiding.

Er bestaan vrouwelijke en mannelijke rolpatronen. Principieel is het opdringen van rolpatronen verwerpelijk, omdat ze een rem vormen op de volledige ontplooiing van de mens.

Het is echter een feit, dat het vrouwelijke rolpatroon een *negatieve* waarde heeft t.o.v. het mannelijke (zwak tegenover sterk, gehoorzaam tegenover heersend, emotioneel tegenover rationeel, passief tegenover actief enz.)

Dit betekent concreet een achterstelling van de vrouw en daardoor een belemmering voor een gelijkwaardige ontplooiing en deelname aan het werkproces.

Indien de vrouw toch een gelijkwaardige deelname/positie wil bereiken, dan moet zij dit doen door zich het (even verwerpelijke) mannelijke rolpatroon (in houding, taalgebruik, denkwijze enz.) toe te eigenen, liefst zonder daarbij de "types" "vrouwelijke" "eigenschappen" (b.v. liefde, charme, emotionaliteit, afhankelijkheidsgevoel enz...) te verliezen.

WIJ STELLEN DAT: het er niet omgaat, dat vrouwen de kans krijgen zich de "mannelijke" normen toe te eigenen, maar dat er tijd en ruimte gemaakt wordt, om *nieuwe normen* te vinden, waarin *alle mensen* zich gelijkwaardig kunnen ontwikkelen.

3. in salariering en arbeidsvoorwaarden: de gehuwde vrouw wordt (netto) lager betaald; de gehuwde vrouw met kinderen draagt in doorsnee de verantwoordelijkheid voor kinderen en het huishoudelijk werk; de werkloze gehuwde vrouw krijgt een lagere uitkering; enz.

WIJ STELLEN DAT: vrouwen op al deze punten

UIT A. EN B. VOLGT DEZE STELLING:

Vrouwen zullen binnen de groepen en binnen het hele Kultureel Front (evenals binnen de hele maatschappij) *autonoom* moeten kunnen vergaderen. D.w.z. zij zullen het recht moeten opeisen om (onder werktijd) de discussie over hun werkvoorwaarden te mogen voeren en hun standpunten en eisen autonoom te kunnen uiten, en deze in de totale groep te brengen, om daardoor een

echte evenwaardige samenwerking mogelijk te maken.

DERDE DISKUSSIESTELLING:

t.a.v. het werk

Als wij ervan uitgaan, dat de antipatriarchale strijd in ons gehele werk aan bod moet komen, dan komen we op het probleem: hoe???

Het is duidelijk dat op dit punt eveneens de konklusies gelden uit de (in vroegere Kultuureel Front-weekends gevoerde) discussie over vorm/inhoud, verhouding publiek/werk.

Aangezien de discussie (en de bewustwording) over de patriarchale onderdrukking voor zowat alle groepen slechts sinds korte tijd aan de gang is, is het onmogelijk nu reeds op de "hoe"-vraag een pasklaar antwoord te geven. De twee voorstellingen (van de Voortzetting en van Proloog) kunnen een aanleiding zijn om deze discussie te voeren.

Globaal zijn de problemen:

1. Hoe druk je de patriarchale onderdrukking uit?

2. Hoe verhoudt de patriarchale onderdrukking zich tot de kapitalistische onderdrukking en hoe druk je dat uit?

3. Indien we aannemen, dat de antipatriarchale strijd ook een strijd is voor nieuwe normen, dan zou dit kunnen betekenen, dat het feminisme in de strijdcultuur niet alleen een nieuwe inhoud, maar ook een nieuwe vorm zal brengen. Welke????

WE STELLEN DAT: om dit alles duidelijk te krijgen er tijd en ruimte vrijgemaakt zullen moeten worden:

- voor scholing en discussie over vrouwenstrijd en hoe die zich verhoudt tot arbeidersstrijd, dit binnen de groepen.
- voor vrouwelijke informanten en toetsgroepen in elke publieksgroep.
- voor schrijfsters, regisseuses enz..
- voor discussie over de opbouw van vrouwenrollen ten opzichte van mannenrollen.
- voor eventuele autonome vrouwenvergaderingen ter voorbereiding en advisering van de gemeenschappelijke discussies en scholingen.

DE VROUWENSTUDIEKOMMISSIE (april 1978)

3. Dit was het begin, wij gaan door met de strijd

NABESPREKING VAN HET STUDIEWEEKEND VAN HET KULTUREEL FRONT MET DE VROUWEN VAN DE VERSCHILLENDE K.F.-GROEPEN.

Zaterdag 20 mei 1978 bij Sater in Amsterdam. Ondanks het mooie weer, waren we toch met een grote groep bijeengekomen om de stand van zaken in de verschillende groepen te bespreken, en hoe we het weekend een vervolg kunnen geven door b.v. een tweede weekend te organiseren.

I. STAND VAN ZAKEN IN DE VERSCHILLENDE GROEPEN NA HET WEEKEND.

NIEUWE KOMEDIE:

Omdat de meeste mannen niet naar het weekend waren gekomen heeft de vrouwengroep bij de Nieuwe Komедie een studiedag georganiseerd.

De inleidingen van het weekend waren als aanzet tot discussie uitgedeeld en er werd een film gedraaid van Cinemien. Daarna werd in twee groepen gediscussieerd. In de eerste groep kwamen, ook dankzij de film persoonlijke ervaringen aan bod. Enkele mannen vroegen een theoretische onderbouwing van het feminisme in relatie tot het socialisme.

In de tweede groep vroegen de mannen zich af waarom de vrouwenproblematiek niet wordt verbonden met die van andere minderheidsgroeperingen als homofielen. Over het algemeen bleef de discussie erg afstandelijk.

Wel wil het gezelschap zich verder scholen. Hoe die scholing eruit gaat zien, moet nog bekeken worden.

In ieder geval zal de vrouwengroep zich gaan richten op het krities bestuderen van de vrouwenrollen in de produkties. Aan de hand van de intentieverklaringen van het weekend zal de discussie worden voortgezet.

TONEEL THEATRAAL:

Els Launspach gaat een artikel wijden aan het studieweekend en heeft voorgesteld een feuilleton te openen over vrouwenstrijd in Toneel Theatraal.

SATER:

Er is nog geen officieel overleg geweest met de hele groep. Maar als dat er komt zullen de eisen van het weekend gebruikt worden als handvat voor de discussie.

De, op het weekend aanwezige mannen, waren erg enthousiast; zij die niet geweest zijn voelen zich er niet erg bij betrokken. Verder zijn de vrouwen van Sater hard bezig met een speciaal vrouwenprogramma, waarbij de achterstand in werkwijze, vormgeving etc. danig wordt gevoeld.

GLTWEE

Carool is de enige vrouw in deze groep. Zij heeft het beslissingsrecht gekregen om zelf haar vrouwenrol uit te werken.

DISKUS:

Er is nog geen gezamenlijk overleg geweest over de inhoud van het K.F.-weekend.

Wel zijn de vrouwen voor het eerst bij elkaar gaan zitten. Of een apart vrouwenoverleg nu echt nodig is, daarover lopen de meningen nog uiteen. Een aantal mannen, enthousiast geworden door het weekend, steunen hen en willen ook een mannengroep samenstellen om o.a. over rolpatronen binnen en buiten het werk te praten.

STADSJOURNAAL:

Ook hier is een autonoom vrouwenoverleg na het K.F.-weekend van de grond gekomen, waarin nog niet zo zeer over doelstellingen is gesproken. Wel is bereikt dat voortaan vrouwen door de Stadsjournaal-vrouwen geïnterviewd zullen worden. Verder is besloten bij het aannamebeleid de voorkeur te geven aan vrouwen (Nu is de verhouding 8 vrouwen - 22 mannen).

Als protest tegen een mannelijke uitwerking van het onderwerp "Prostitutie", gaan de vrouwen zelf een tegen-scenario maken.

VOLKSTHEATER:

Bij deze ongesubsidieerde groep worden alle vrouwen en mannenrollen apart bekeken. Zij voelden zich niet erg betrokken bij het onderwerp van het weekend, vooral omdat niet aan bod kwam welk soort vrouwenbeweging van belang was voor de strijdcultuur. Zij zijn niet op het weekend geweest.

GENESIUS:

Enthousiaste reacties van hen die op het weekend waren, waaronder ook een thuisvrouw. Ondanks tijdgebrek willen de vrouwen van Genesius ook een vrouwenoverleggroep starten binnen werktijd, om over de verwerking van de vrouwenproblematiek in de stukken te praten. Tot nu toe is dat er vaak met de haren bijgesleept.

De mannen van Genesius reageerden niet onwelwillend, maar er kwam wel protest van hun kant toen er over een sollicitatie-beleid werd gepraat dat meer gericht zou moeten zijn op de aanname van (misschien minder gekwalificeerde) vrouwen.

KINDERTHEATER DELFT:

Het "Kleintheater voor kinderen" is nog in oprichting. Het bestaat uit een man en een vrouw, die beiden op het weekend waren en zeker van plan zijn de anti-patriarchale strijd in hun stukken op te nemen.

PROLOOG:

Enthousiaste reacties. De resultaten van het weekend liggen in de programmering en de bezetting van nieuwe produkties. Er wordt een nieuw vrouwenprogramma gemaakt met vier actrices. Dit betekent dat voor de andere produkties te weinig vrouwen overblijven, terwijl ook daar de vrouwenproblematiek aan de orde moet komen.

Het vrouwenoverleg blijft bestaan en bij het sollicitatiebeleid zal de voorkeur naar vrouwen uitgaan.

HET TROJAANSE PAARD:

De teksten van de inleidingen, die de vrouwen voor het K.F.-weekend hebben gehouden, waren vooraf niet in de groep besproken. Men wilde dus graag alsnog een aparte vergadering over deze teksten. De vrouwen hebben uitleg gegeven. De samenwerking met de mannen verloopt moeizaam.

Er is een autonoom vrouwenoverleg en er zijn twee nieuwe vrouwen aangenomen.

De derde tekst leverde in de groep moeilijkheden op en ook bij een aantal vrouwen buiten het Trojaanse Paard. Door het persoonlijke karakter van die tekst zijn veel misvattingen ontstaan. De vrouwen twijfelen of zij de tekst wel in het 00-blad no. 2. willen zien afgedrukt.

Voor het eerst is er binnen het Kultureel Front op een eerlijke manier over onmacht en mislukkingen, die juist met vrouwenonderdrukking te maken hebben, gepraat. Dat is een belangrijk winstpunt en dat willen we niet verliezen. Voor het eerst wordt er niet getheoretiseerd. Iedereen herkende zich juist in die tekst, herkende werksituaties. Het was niet langer het verhaal van vrouwen van het Trojaanse Paard, maar "vrouwen-gemeengoed", een begin en een illustratie van de positie van vrouwen in de strijdcultuurgroepen. Voor het eerst werd het persoonlijke politiek gemaakt.

Aanwezige vrouwen doen het voorstel om naast deze tekst hun persoonlijke verhaal te plaatsen.

Het is belangrijk persoonlijke zaken in de openbaarheid te brengen en elkaar bij moeilijkheden die daaruit voortvloeien te steunen.

II. OVER HET VOLGENDE VROUWENWEEKEND

VERSCHILLENDE OPVATTINGEN BINNEN HET FEMINISME:

Naar aanleiding van de tweede inleiding van het studieweekend, de tekst over vrouwenkultuur, kwamen we op de vraag of er in dit stadium gepraat moet worden over de geschilpunten binnen de vrouwenbeweging.

In het afgelopen weekend is daar bewust niet op ingegaan, omdat het de eerste keer was dat we samen met de mannen over de vrouwenproblematiek praatten. Iedereen was het er over eens dat we deze discussie moeten gaan houden, maar wel eerst zonder mannen.

We denken eraan om vertegenwoordigsters van de verschillende stromingen daarvoor uit te nodigen b.v. De Bonte Was.

Een argument voor een aparte vrouwenbijeenkomst of vrouwenweekend, voordat er weer een gezamenlijk K.F.-weekend over de vrouwenstrijd plaatsvindt.

- Vanuit deze discussie wordt gesteld dat als aanvulling op de socialistiese-marxistiese scholingen, een scholing moet worden georganiseerd over feminisme en anti-patriarchale strijd.

We moeten nog veel leren en veel doen.

- De discussie van het afgelopen weekend moet worden voortgezet.

In veel groepen was stelling 3 (zie elders in dit blad) niet aan de orde gekomen. Het volgende 00-weekend willen we aan de hand van de dan ontwikkelde praktijk en de nieuwe produkties concreet over deze stelling praten.

In de praktijk blijkt dat het moeilijk is om een verdeling te vinden tussen discussies (scholing) en produkties. Om vrouwenstukken te maken en de vrouwenproblematiek in andere produkties te integreren is tijd en rust nodig; helaas een dag heeft slechts 24 uur.

III. BESLUITEN

Er werd afgesproken om vier scholingsdagen te organiseren voor de vrouwen van het Kultureel Front, ongeveer eens in de twee maanden. Hier kunnen vrouwen ervaringen uitwisselen over het maken van de produkties, de verwerking van de vrouwenstrijd daarin, discussiëren over uitgangspunten en vormgeving en zich scholen. Deze dagen die van tevoren goed gepland moeten worden (dus geen voorstellingen) dienen als voorbereiding voor het volgende gezamenlijke K.F.-weekend over dit onderwerp in april 1979. Het voorstel om de vier dagen wisselend bij verschillende K.F.-groepen te organiseren wordt aangenomen. Dat betekent dan tevens dat de voorbereiding en organisatie van zo'n dag in handen ligt van de vrouwen van de betreffende groep. De eerste dag zal in september in België worden georganiseerd. Dit voorstel moet via de mandaatsvergadering uitgaan naar alle (professionele en amateur-) K.F.-groepen in Nederland en België.

IV. SUGGESTIES VOOR INHOUD VAN DEZE VIER DAGEN

- aandacht besteden aan de relatie amateur- en professionele groepen en de verschillen in positie van vrouwen daarin;
- vrouwen in filmgroepen.

Verder is gepraat over de vrouwen in de media (zie apart artikel in dit blad) en over de opzet van dit blad, zoals het nu voor u ligt.

Els, Marlotte en Annemiek.

4. Acht jaar strijdkultuur en Acht maanden vrouwenstrijd

Geen geschiedenis, geen analyse van strijdkultuur en vrouwenstrijd, maar een momentopname van mezelf, actief in de strijdkultuur en 8 maanden in de vrouwenstrijd.

Een verhaal, zoals door veel vrouwen op hun manier geschreven zou kunnen worden.

In de strijdkultuur van Nederland deed niemand dit nog, een Belgische vrouw inspireerde me en één moet de eerste zijn.

Hopelijk een aanzet voor meer onder ons.

Want één ding weet ik zeker. Mijn verhaal staat niet op zichzelf.

Het zou te ver gaan om te stellen, dat ik 8 jaar lang mijn 'mannetje' heb gestaan in de strijdkultuur. Maar als ik terugkijk op die periode, zijn mijn daden; is mijn werk goed geweest. Althans goed in de ogen van mannen, want tot voor kort beheersten de mannen de strijdkultuur. Net zoals in allerlei andere politieke bewegingen mannen overheersen.

Mijn strijdkultuurgeschiedenis is bij Proloog begonnen in 1971.

In die tijd moet mijn gedrag dan ook vaak geleken hebben op mannengedrag. Niet dat ik ooit spijt heb gehad, van wat ik in de afgelopen 8 jaar heb gedaan, maar dit verhaal kan

mogelijk een verheldering opleveren voor vrouwen en mannen binnen de strijdkultuur.

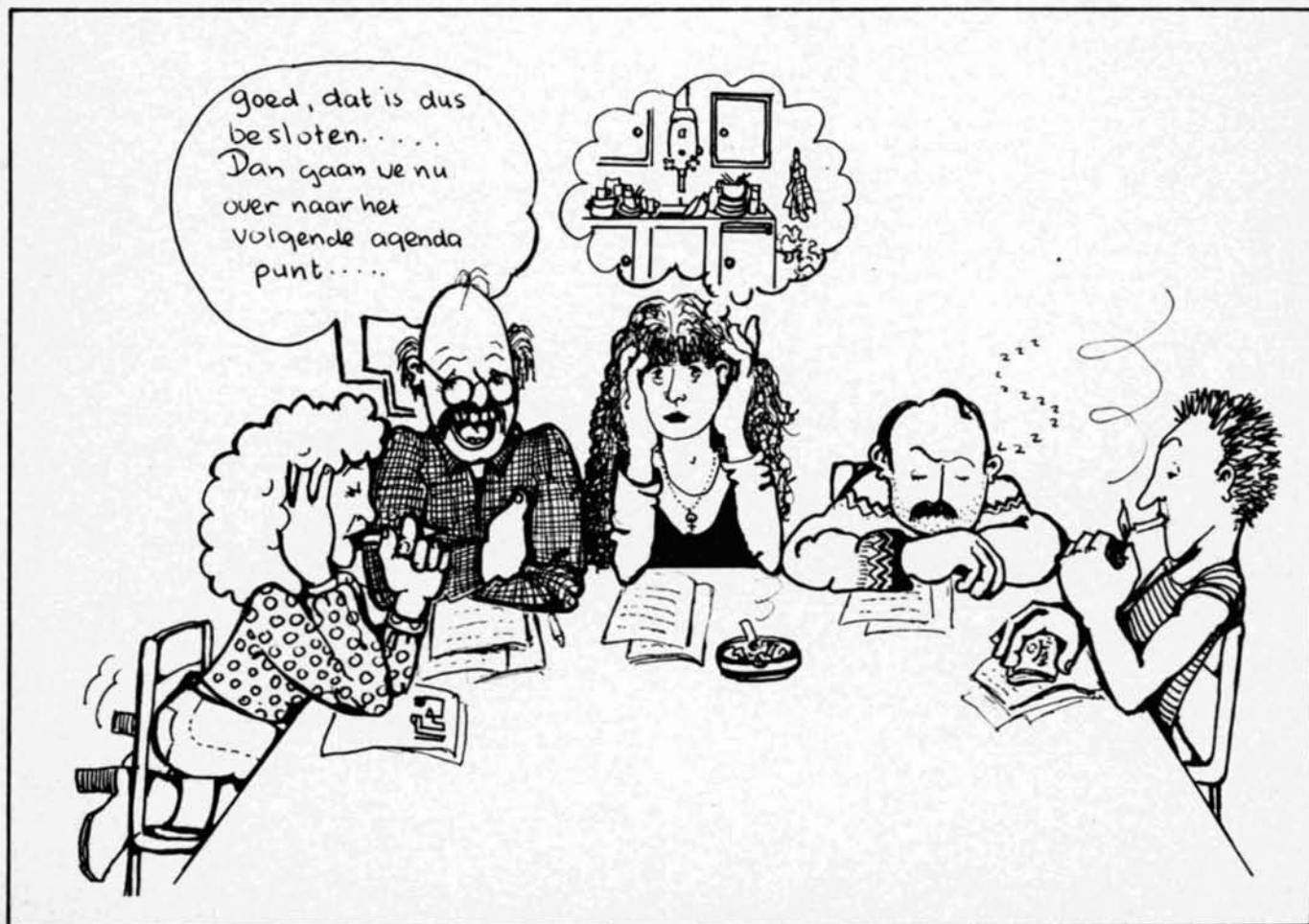
Hoe is de sfeer in de Kultureel Frontgroepen, waar ik zelf lid van ben (geweest) of bij groepen die ik door het Kultureel Front meemaakte?

De sfeer is zakelijk, goed georganiseerd en gestructureerd. En in die sfeer wordt er ook meestal vergaderd en gediskussieerd. In de tijd dat ik bij Proloog zat van 1971 tot 1975 was er tijdens het werk nauwelijks ruimte om persoonlijke dingen aan de orde te stellen.

Het individu, de persoon, was niet belangrijk. De politieke analyse, het politieke doel ging voor. En dat vond ik zelf meestal ook.

Plenaire vergaderingen waren geen dijkletters, waren niet leuk; je moest lang op je kont zitten, maar de agendapunten waren politiek te belangrijk om iets over die zere kont te zeggen en dus over de aard van de vergadering. Wat was dan politiek zo belangrijk en wat kwam daardoor minder aan bod?

Ik heb eens een keer alle agenda's van de plenaire vergaderingen over 5 maanden bijeenge-raapt en de punten onder elkaar gezet.

Opvallend was daarbij dat je voortdurend dezelfde punten terugvond, die niet meer aan de orde geweest waren en dus verschoven naar de volgende vergadering.

B.v. het agendapunt *overwerktheid, of hoeveel dagdelen per week zijn voor iedereen verplicht, of bijscholing voor nieuwe mensen/beginners.*

En als deze punten dan eindelijk aan bod kwamen, dan werd b.v. in de discussie over 11 of 12 verplichte dagdelen als maximum werken, dit behandeld zonder de persoonlijke en privé-situaties van mensen er echt bij te betrekken.

Tijdens die lange bijeenkomsten dacht ik overigens nooit aan mensen, die vanwege hun kinderen allang thuis hadden moeten zijn, of mensen die alleen woonden en het zich niet konden permitteren snel een hap in de stad te eten, voordat je weer aan het werk moest.

Of mensen, die vrouwen of vriend thuis lieten wachten met de mededeling dat "het" wat uitgelopen was in tijd, zonder zelfs de tijd te nemen "het" uit te leggen.

Toch bleek ik me als vrouw niet te kunnen onttrekken/afkeren van de dingen, die ik zag gebeuren rondom ieders persoonlijk leven, maar ik haalde het niet in mijn hoofd om daar nou een plenair punt van te maken, nee, ik loste dat individueel op en op een specifiek (type-rend) vrouwelijke manier.

Ik kookte voor mensen; ik regelde vervoer voor mensen die buiten Eindhoven woonden en de trein gemist hadden.

Ik voerde veel persoonlijke gesprekken zonder te weten of en hoe je dat binnen je werk moest inbrengen. (Ik werkte op de organisatie/planning en verkoop, dus je hoort nogal wat problemen van mensen, wat betreft hun werktijden, kinderen, gezin, oppas etc.) Door dit individueel bezig zijn, (wat ik wel lekker en bevredigend vond), bleek je niets op te lossen. Nee, het had vaak een functie van het reguleren van spanningen. Zonder de spanningen zelf te lijf te gaan.

Ik deed ook een suggestie om bij Proloog een kresje te regelen. Dergelijke suggesties werden met argusogen bekeken, want mensen met kinderen vonden ook dat dat niet de problemen van Proloog waren, maar privé zaken, die ze zelf ook moesten oplossen. Maar bij suggesties van mijn kant bleef het, want ook ik dacht niet verder en vond privé ook niet zo politiek. En haalde het niet in mijn hoofd om mijn individueel geregeld ter discussie te stellen voor mezelf en naar anderen toe.

Maar steeds bleef je toch dat gevoel houden van "iets klopt er niet".

Hoe drukten die momenten van dat gevoel zich dan concreet uit?

- Vrouwen wisten altijd af na vergaderingen, of moesten in ieder geval de rest op die klus attent maken.
- In hevige strijd (en bij Proloog was de strijd voor het behoud van de club soms verdomd hevig) waren er vaak vrouwen gedurende de nachtelijke uren bezig met klussen als stencillen, draaien en nielen. En wat zeiden we dan ook nog: *"Dat doen wij wel even, wij kunnen dat toch sneller dan jullie, dus laat maar"*.
- Vrouwen spraken met mij vaak hun organisatorische problemen door. Hun mannen deden dat nauwelijks en de mannen die hun vrouwen thuis hadden, kwam nooit met dat soort dingen, waarschijnlijk zaten ze daar niet mee?

- Soms merkte iemand wel eens op: *"De vrouwen bij Proloog, die zijn nog taaiër dan mannen"*.

En dan was ik nog gestreeld door zo'n compliment, verdomme.

- Het argument, dat mensen met kinderen minder tijd hadden voor de klussen van Proloog dan mensen, die alleen waren, vond ik soms wel juist, maar soms maakte me dat ook woedend.
- Er waren commissies ingesteld ter bespreking van persoonlijke problemen van mensen. Die commissies gingen ook weer weg, de problemen kwamen nooit op tafel.

Ik denk dat je het zo zou kunnen samenvatten: Mannen hadden het monopolie over de kennis, de politieke analyse en dus over de politieke interpretaties van het werk.

Vrouwen deden hun mond wel open, maar ik was in ieder geval niet in staat om in die mannelijke politieke categorieën uit te leggen wat ik daar voor bezwaren tegen had.

En na 2, 3 keer proberen vergaat je de moed, je onzekerheid wordt groter en je vlucht in je werk, dat je wel kwijt en daarmee basta.

Je verklaart al die momenten tot een probleem van jezelf en houdt verder op erover na te denken.

Bovengenoemde illustraties, voorbeelden uit mijn periode bij Proloog, zijn niet uniek en vinden niet alleen bij Proloog plaats.

Ik weet zeker dat ook nu nog bij alle andere Cultureel Front groepen dit soort dingen in grote getale voorkomen, ook bij Sater waar ik nu werk.

Deze illustraties tonen een beperking aan in de politieke analyse van toen binnen Proloog, n.l. een inzicht de persoonlijk/privé ook politiek is. Een inzicht dat de vrouwenbeweging bij mij heeft aangewakkerd. (En binnen Proloog inmiddels ook wel aangevoeld is.)

Het is niet zo gemakkelijk om in dit verband uit te leggen, waarom ik door een groot intern politiek conflict bij Proloog ben weggegaan. (De geschiedenis van dat conflict moet nog eens een keer op papier komen, maar is te omvangrijk en niet volledig uit te werken in dit artikel). Wel kan ik nu zeggen dat bovengenoemd conflict, n.l. dat privé ook politiek is en dus onderdeel moet worden van de analyse, daar toen ook iets mee te maken had.

Een fragment beschrijf ik:

Gedurende de interne conflictperiode ontstonden er 2 stromingen, 2 tendenzen, 2 groepen en tenslotte 2 fracties. Mijn fractie bleef o.a. hameren op het feit dat we in ons werk een vormingsstrategie moesten gaan ontwikkelen. D.w.z. theorie en praktijk ontwikkelen om dicht bij het publiek en haar ervaringen aan te sluiten. Direkte konsekwentie van deze opvatting drukte zich o.a. uit in de samenstelling van de fractie: Veel mensen, die minder verbaal waren ingesteld, waaronder kantoor en technische dienst mensen. Verbale doelstellingen formuleren was voor ons niet genoeg.

Verbale solidariteit was niet voldoende.

In die tijd werd in de fractie waar ik zelf ook toebehoorde een eerste begin gemaakt met werkelijke solidariteit.

We namen veel tijd om de situatie voortdurend aan elkaar uit te leggen, we begonnen op elkaar te letten, maakte ons meer bezorgd om elkaars persoonlijke gevoelens.

Bovenstaande kan ik nu beter overzien dan toen. Maar laat ik het zo formuleren. Een dergelijk

politiek konflikt met een dergelijk oplossing (13 mensen weg, de rest bleef) lost eigenlijk niks op.

Waar beide groepen niet toe in staat waren was een openlijke konfrontatie om b.v. dit soort dingen met elkaar aan te gaan. Echter Proloog kon blijven bestaan. De geschiedenis van de mensen die bleven en de mensen die weggingen is nog steeds onbekend.

Ik zit nu 2 jaar bij Sater en heb daar enkele van mijn ideeën kunnen realiseren. Er wordt geprobeerd om de politieke analyse ook te vertalen in persoonlijke categoriën. Het lukt niet altijd even best. Het was vooral verrassend, dat ik zelf niet alleen werd aangesproken op mijn duidelijk omliggende politieke opvattingen. Die ervaring was in het begin voor mij nogal verwarrend. Vaak had ik het idee dat ik mijn politieke ei niet kwijt kon, en vergat dat de poging van Sater in wezen neer komt op een vertaling van mijn eigen abstracte theoretische analyse. Daarnaast werd ik gekonfronteerd met mensen die wel en geen opvattingen hadden over de vrouwenstrijd. Ik was er een die daar nauwelijks of geen informatie over had, hoogstens vooroordelen. De ideeën van de Rooie Vrouwen en de Fem-Soc kwamen druppelsgewijs binnen. De eerste discussies hierover barstten los.

In 1976 ontstond er binnen Sater een debat over part-time werk. Een van onze medewerkers werd zwanger en dus vond ik het logies om daar binnen het werk een oplossing voor te zoeken. Wie niet trouwens...

Maar hoe moeilijk zijn theorie en praktijk op te lossen, met elkaar te verbinden. Argumenten als efficiency en financiën kwamen al ras boven tafel, en ook ik was daar best gevoelig voor... Uiteindelijk werd toen besloten toch het part-time werk in te voeren, d.w.z. de mogelijkheid toe te laten. Of het een juiste oplossing was zou dan later wel moeten blijken. Voor mijn gevoel hadden de discussies rond part-time werk niets te maken met de discussies over de vrouwenstrijd.

Ik kon maar moeilijk begrijpen wat die vrouwenbeweging nou beoogde en ik vond dat anderen maar niet zo stom moesten zijn om wel in die situatie te geraken. Maar ja, je beste kameraden hebben een gezin, hebben kinderen. En je positie van alleenstaande komt toch in discussie voor jezelf en voor anderen.

Enkele maanden later in najaar 1977, is Sater bezig met een stuk o.a. over de sociaal-democratie. Hoofdfiguur in het stuk zou een vrouw worden. ("De juf uit de Tsaar Peterstraat") Tegelijkertijd is in Nederland een formatiecrisis aan de gang. De abortuswetgeving is een van de struikelblokken. Nou zie ik, die sociaal-democratie niet zo zitten en weet tegelijkertijd, dat de strijd voor legalisering van abortus, gevoerd door de Rooie Vrouwen en anderen zonder invloed zal blijven op de wetgeving voor abortus. Ik zie in die periode kerels van politieke partijen zich buigen over die zaak. Een zaak van vrouwen, van mij, mijn lijf. De discussie over vrouwen in handen van grijze pakken mannen. Zij maken de dienst uit. Abortus in handen van de politiek, en de politiek is in handen van mannen. Het comité "WIJ VROUWEN EISEN" organiseert een demonstratie om de 'onderhandelings' over de abortusparagraaf onder druk te zetten.

'En wat gebeurt er tot mijn verbijstering: In de demonstratie zal door middel van leuzen juist net die verbinding tussen abortusstrijd en de politieke strijd gelegd worden. Op het laatste moment besluiten de Rooie Vrouwen af te haken. In hun overwegingen blijkt de partijpolitiek voorrang te hebben op de abortusstrijd, een vrouwenstrijd. En ik besluit nu mee te lopen in de demonstratie. Tot nog toe ten aanzien van abortus nog nooit gedaan. Ik loop mee (ik vond het eng, voor abortus de straat op, terwijl ik toch al menige demonstratie achter de rug had). Maar goed, ik was woedend en die woede leverde voor mij genoeg op. Socialiste was ik al. Feministe word ik dan. De vrouwenbeweging heeft er weer een fem-socster (en geen fem-pvda-ster, want dat is voor mij dus iets heel anders) bij.

Na deze gebeurtenissen gaat voor mij alles heel snel. Want dat is meestal als je iets in te halen hebt.

Bij Sater wordt er nog maar moeizaam gesproken over vrouwenrollen, vrouweninterpretaties. Dit naar aanleiding van het stuk DE JUF. Het wordt geen vrouwenstuk, maar het is weer een iets verdergaande poging om iets te doen in je stukken met vrouwenproblemen, met de positie van de vrouw.

In eerdere stukken als: "Wegens Reorganisatie Gesloten", "Niks aan de hand" en ook "Daf" is geprobeerd daar iets mee te doen. De pogingen blijven echter braaf.

In januari 1978 willen de vrouwen van Sater verder. Ze wisten dat verder gaan, aantasting van jezelf zou gaan betekenen. Die aantasting wilden de meesten van ons bij zichzelf toelaten. Het gevolg van je laten aantasten is jezelf bevrijden en dat is konflikten moeten aangaan met mannen (niet om het konflikt, maar het is een logies gevolg). Voor de mannen van Sater was die aantasting een bedreiging. Vrouwenbevrijding betekent dat mannen zullen moeten inleveren. Mannen echter weten nog niet dat ze er iets voor terugkrijgen. Dat inleveren, dat komt nog wel, maar de vrouwen van Sater waren nu vastbesloten (en tegelijkertijd afschuwelijk onzeker).
Ze besloten een vrouwenprogramma te maken alleen door vrouwen.

Nagesprekken bij de voorstelling van de Juf leverden ook een bijdrage in mijn bewustwording. En al die dingen zijn voor mij nog maar een begin. Het eerste goeie gevoel is er nog volop. Maar ja, voor buitenstaanders - vrouwen en mannen die de vrouwenstrijd niet willen begrijpen of mannen die niet weten wat ze met die strijd moeten doen of hoe ze erop moeten reageren - is mijn ontwikkeling wel verdomd snel. Met andere woorden: Ideeën en praktijk ten aanzien van het socialisme hebben flink de tijd gekregen. Mijn ideeën over feminisme bestaan nog niet zo lang. De ene week zeg ik nog dat vrouwenstrijd alleen gezamenlijk met mannen gevoerd kan worden. Een week daarna zeg ik dat vrouwenstrijd en vrouwenbevrijding hoofdzakelijk een zaak van vrouwen is. De ene week wil ik nog een vrouwenprogramma maken bij Sater met mannen. Een week daarna vecht ik voor een programma alleen gemaakt door vrouwen. De ogenschijnlijke tegenstrijdigheid is een stadium, waarmee denk ik de hele fem-soc-beweging te maken heeft. Een juiste verhouding tussen FEM en SOC heeft de tijd nodig om ontwikkeld te

worden.

Mannen kunnen nog maar moeilijk wennen aan het idee, dat vrouwen het monopolie bezitten over de discussie feminisme-socialisme. Bovendien zijn ze gewend meestal zelf het monopolie te bezitten over alle discussies. Voorlopig zal het moeten dat vrouwen ook binnen het Kultureel Front hun monopolie blijven houden. Want alle Kultureel Front vrouwen hebben hun portie onderdrukking gevoeld en voelen die nog dagelijks. Onder je eigen mannelijke kameraden zitten nog vaak de grootste hanen, mannetjes-dieren. Ze zeggen dat ze je strijd ondersteunen, maar jij houdt het gevoel over, dat die steun niet concreet is, niet echt is. Soms heb ik liever dat mannen echt zeggen er niets van te snappen, en dat dan ook echt niet doen, dan mannen die met de mond belijden je te steunen en je rustig laten vallen, als je steun nodig hebt... Vrouwenoverleg binnen het Kultureel Front moet geen instituut worden, maar is tijdelijk nodig.

Daarnaast ondervindt je tegenstand van vrouwen binnen het Kultureel Front, en dat vind ik moeilijker. Je wilt met ze praten, je wilt ze uitleggen, waarom je je gekwetst voelt door hun gedrag. Je wil ze zelf niet nog eens kwetsen door ze in een hoek te trappen. Uit ervaringen in het verleden weet ik dat opmerkingen in de trant van "*Ze is nog niet wijs, die komt er nog wel achter*", absoluut verwerpelijk zijn.

Mijn verhaal is op, verder ben ik nog niet, en ik wil me ook niet forceren in dit verhaal, buiten mijn konkrete ervaringen te schrijven.

Het verhaal is niet af, dat kan ook niet. Aanvullingen, opmerkingen, kritiek, kortom discussies zijn hopelijk het resultaat van een verdomd moeilijke klus. Het schrijven over jezelf.

Cis van Helmond.

5. Jan Klaassen over de strijd van Katrijn

Een gesprek met drie mannen van Diskus. Wim Warmer, die bij Diskus verantwoordelijk is voor acquisitie, publiciteit en interne organisatie, Frans de Vette en Pim Oskam, beiden speler, regisseur en schrijver bij de groep. Pim is part-time medewerker voor 50%, omdat Marian, zijn vrouw, ook bij Diskus werkt en zij samen twee kinderen hebben. Er zijn twee redenen voor dit gesprek, twee redenen om nieuwsgierig te zijn. Een aantal mannen van Diskus was erg enthousiast over het vrouwenweekend. Hoe kwam dat? Waren zij dat al, of kwam dat door het weekend? Op de tweede plaats hadden wij via het vrouwenoverleg gehoord dat naast een vrouwenvergadering bij Diskus, ook de mannen met elkaar zouden gaan praten over hun houding ten opzichte van de vrouwenstrijd.

Wat waren jullie reacties op het weekend en met welke verwachtingen ging je er naar toe?

Wim Ik vond het weekend indrukwekkend. Ik zat op het weekend als welwillende man. Wilde meedenken, niet domineren, luisteren naar een discussie die niet met mij te maken had. Naarmate het weekend vorderde, werd het me duidelijk

dat ik er wel degelijk mee te maken had. Ik verwachtte dat het over vrouwen in de strijd-kultuurgroepen zou gaan en had daarom mijn vriendin niet meegenomen. Dat vond ik jammer, want problemen als weinig thuis, laat werken, overwerk, hebben wij beiden. Allerlei dagelijkse dingen binnen relaties hebben te maken met de vrouwenstrijd. Je bent b.v. snel geneigd om het werken bij een politieke theatergroep belangrijker te vinden dan haar werk. Pim Wij proberen vanuit de situatie thuis en de de theorieën die we hebben, ideeën af te stemmen op de praktijk. Voor mij was het weekend gevoelsmatig, een van die weinige momenten, waarop je merkt, dat een stuk praktijk gekonfronteerd wordt met zijn theorie. Intuïtief was ik er al mee bezig, maar de middelen om de problematiek goed te hanteren, ontbraken. Je staat als man met lege handen. "Jongens, we gaan ons inzetten voor de vrouwenstrijd". Dat is een autonome vrouwenzaak, wij kunnen alleen steunen als dat wordt gewenst.

Waar zit dat in volgens jou?

Pim Dat heeft te maken met de eigenheid van de vrouwenstrijd. Mannen hebben de neiging om als ze ergens achter gaan staan meteen het roer te

vatten. "Wij gaan jullie emanciperen".

Of vrijblijvend, zo van "Vrouwen hebben gelijk, ga je gang maar. Stel je eisen, dan zien wij wel wat we er mee doen."

Ik denk dat vrouwenstrijd een ontzettende ingreep in de socialistiese strijd is. We zullen moeten beseffen dat als die twee niet samengaan er geen sprake is van socialistiese strijd.

Frans Ik heb me afgevraagd waarom juist dit weekend zo interessant was. Voor mij heeft het te maken met over jezelf praten. Praten over strijdcultuur, realisme, inhoud en vorm, kan je buiten jezelf houden. In dit weekend werd je gekonfronteerd met je eigen gedrag of dat van je soortgenoten. In andere weekenden waren we abstrakt bezig. Je werd nooit persoonlijk aangesproken, tenzij je een andere mening verkondigde. Dan kreeg je meningenstrijd. Ik vind het prettig om ook op mijn gedrag te worden aangesproken.

Pim Ook gedrag is politiek. Je kunt je ideeën politiek profileren, maar met je gedrag ga je daar vaak averechts tegenin. In feite betekent dat, dat we theorie en praktijk niet met elkaar kunnen verbinden.

Wim We maken een keuze voor de klassestrijd, een keuze voor de onderdrukten; een keuze voor een groepering waar de meeste van ons van huis uit niet toe behoren. Nu worden we gekonfronteerd met een strijd waar we zelf onderdeel van zijn: onderdrukker of onderdrukte, en dat geldt ook voor je eigen situatie.

Frans Het ligt veel dichterbij dan de strijd tegen het kapitalisme. Je ontdekt dat je in je gedrag, je politieke gedrag, fouten maakt, dat je verkeerde meningen hebt en dat je fout zit met gedragingen die daaruit voortvloeien.

Pim Een goed voorbeeld vond ik de gesprekken, die wij hier bij Diskus hielden, als voorbereiding van een nieuwe produktie voor volgend seizoen. Er werd voorgesteld open met elkaar te praten. Dus niet proberen af te sluiten met

konklusies, niet zeggen "we moeten er dan en dan uit zijn". Wel zeggen "we moeten er uit komen mét z'n allen". Merkwaardig dat het weekend ook zo was. Er kwamen niet meteen konklusies op tafel. Geen rammen of doordrukken, van dat typies manlijke vergadergedrag.

Frans Ik weet niet of dat typies manlijk is. Er zijn ook mannen die niet willen of kunnen rationeel denken.

Pim Mannen die minder rationeel denken en formuleren komen in vergaderingen ook niet aan de bak omdat hun inbreng niet tot werkbare afspraken en sluitende konklusies leidt.

Vanuit de vrouwenstrijd wordt meer aandacht gegeven aan persoonlijke aspecten, omdat het persoonlijke een onderdeel is van een groter politiek geheel. Wat kan dat voor onze praktijk opleveren?

Pim Als de vrouwenproblematiek goed wordt aangepakt en goed wordt verbonden met de socialistiese problematiek, denk ik dat dit een belangrijke impuls is. We kunnen de strijd breder en harder voeren, met elkaar.

Wim Voor mij is het een nieuwe ingang. Vrouwenstrijd is een onderdeel van de socialistiese strijd. Juist omdat de klassetegenstellingen steeds meer versluierd worden en het steeds moeilijker wordt om dat aan te tonen is de vrouwenstrijd een nieuwe mobiliserende kracht.

Pim Voor mij is het niet een onderdeel, maar staat de vrouwenstrijd in gelijke verhouding tot de klassestrijd.

Frans Voor mij geldt dat ik nu veel attenter ben, beter luister naar vrouwen. Ik denk dat dat niet alleen te maken heeft met het thema van het weekend, maar juist door alles wat er om heen gebeurde, de power die er van uitging, die ervan uitstraalde. Die kracht sprak me ontzettend aan.

Als je zegt meer bereid te zijn te luisteren naar verhalen van vrouwen, betekent dat dan

ook dat je bereid bent je te verdiepen in vrouwenproblemen die vaak op het sociaal-psychologies vlak liggen? De arbeidersbeweging organiseert de mensen op het materiele vlak, looneisen etc. Voor de meeste vrouwen geldt dat zij geen loonafhankelijke positie hebben en juist op sociaal-psychologies terrein onderdrukt worden. Zo werden b.v. in de dertiger jaren de vrouwen door de fascistiese ideologie ingepalmd tegen hun belangen en die van hun mannen in. Ik denk zelf dat de vrouwenstrijd een belangrijke impuls kan geven aan de politieke strijd door die strijd te doordringen met andere eisen, eisen vanuit de kulturele, sociaal-psychologiese en economiese achterstelling van vrouwen.

Pim Je ziet vaak dat vanuit de marxistische theorie, de politieke strijd zich baseert op de materiele kant van het materialisme en dat daarnaast de ideologiese terreinen, die men niet kan bemannen buiten beschouwing worden gelaten. Zo zie je de onderbouwing van gelijkwaardigheidstheorieën uit het oog verdwijnen (gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen avdb) door de druk van de materiele strijdpunten. Ik denk dat juist daar een van de oorzaken ligt voor het nog geringe resultaat dat honderd jaar marxisme heeft opgeleverd.

Nog één vraag over het weekend. Wat vonden jullie van de geringe deelname van mannen aan dit weekend?

Pim Typerend, maar ook begrijpelijk. De druk van ons werk is groot. Wij hebben er ons naar toe gesleept. We proberen al een tijd de verhouding werk en thuisituatie in evenwicht te krijgen. Het was de eerste keer in vier jaar dat we een weekend zonder kinderen waren. Ik was ontzettend moe en had er geen zin in. Leuk over emancipatie praten als de realiteit is dat je geen weekend echt vrij hebt.

Wim Ik denk dat de mannen die al met de vrouwenstrijd gekonfronteerd waren, er wel waren. Voor anderen liggen de prioriteiten kennelijk anders.

Frans Ik denk dat voor veel mannen andere zaken meespeelden. Wordt het een weekend voor vrouwen alleen, mogen mannen erbij etc. Ik had ook van die schampere grappen van "Jongens, als jullie zonodig moeten, dan dan maar een weekend bij elkaar zitten. Dat moeten jullie zelf maar beslissen, ik onthoud me van stemming daarover". Veel mannen zullen gedacht hebben "laat die vrouwen maar als ze zonodig moeten". Het vorige KF-weekend (over realisme avdb) zie je bij de plenaire bijeenkomst drie vrouwen achter de tafel zitten. Die politieke vooroplopers moeten zonodig de vrouwenstrijd uitroepen. Wat is vrouwenstrijd dan? Die vrouwen achter de tafel, die kunnen hun bekkie wel roeren.

DE INVLOED VAN DE VROUWENSTRIJD IN HET WERK

Frans Ik word gedwongen om over mijn werk na te gaan denken. Over hoe we tot nu toe vrouwenrollen in de stukken hebben gehanteerd en hoe dat in de toekomst moet. Een van de redenen waarom ik vond dat "Rooie Kool en Vette Lappen" volgend seizoen niet meer moest worden gespeeld, was dat we nooit gepraat hebben over de vrouwenrol die daarin centraal stond. Bep, de vrouw die in dat stuk voorkomt, is een bewuste vrouw, maar veel meer dan haar man ondersteunen in de klassestrijd, doet zij niet. Als dat stuk werd doorgespeeld moesten we daar heel serieus over gaan praten en de vrouwenrollen herschrijven. Daar was geen tijd voor en daarom moest het voor mij van het repertoire af. Als je kijkt naar de stukken die we tot nu toe

gemaakt hebben dan zie je bijna altijd dat we uitgingen van bepaalde gedachtenlijnen, de houding van de hoofdfiguur en dat de rollen van de vrouwen meestal gebruikt werden om het verhaal rond te maken.

Ook bij de momentprogramma's, zijn we tot nu toe niet echt serieus ingegaan op de rol van de vrouw ten opzichte van de man. In dat programma "De Koek is op", komt Katrijn voor. Katrijn zet zich in voor de huurstrijd en roept iedereen op de huurverhoging te weigeren. Jan Klaassen krijgt op z'n broek omdat hij niet durft. Is dat bevorderlijk voor de vrouwenstrijd, vrouwen in klassestrijd, de verhouding man-vrouw? Waarom doet Katrijn het zelf niet?

Pim Er is wel eens over gesproken bij de voorbereiding. Maar we zagen geen adequate vertaling naar de huurstrijd toe. Daarin gaat het alleen om leuzes.

Toch zie je dat in het algemeen juist veel vrouwen actief zijn in buurtstrijd en huurstrijd. Alle tijd die ze daarmee kwijt zijn, kunnen ze thuis niet besteden. Dat levert nogal eens conflicten op!

Wim Het zou misschien best mogelijk zijn geweest als we een andere vorm hadden gekozen.

Frans Waarom moet Jan Klaassen er door zijn vrouw op uit gestuurd worden? Als de realiteit is dat veel vrouwen actief zijn in die strijd, kan het ook anders. Ik bedenk nu pas dat we geen reden hebben om Jan Klaassen er op uit te sturen. Katrijn kan zeggen, "ik ben al vier jaar actief, ik ga zelf naar de gemeente, en pas jij maar eens op de kinderen Jan." Zo kunnen we ook binnen deze vorm de rol van de vrouw erbij betrekken.

Er ontstaat een vorm-inhoud discussie, waarbij enerzijds wordt gesteld dat die discussie niets met vrouwenstrijd te maken heeft en anderszijds dat zo het klassieke poppenkast-idee geweld aan wordt gedaan, en of en zo ja waarom dan Katrijn Jan met de bezem na zit.

Frans Nu de konsekventies van de discussie over de vrouwenstrijd beginnen door te sijpelen en de gevolgen enigszins zichtbaar worden vind ik dat er een vervolgweekend moet komen.

Pim Als dit geen konsekventies heeft voor de praktijk, zie ik het niet meer zitten.

Frans Ik vind dat moeilijk gesteld, het zal aan ons zelf liggen of het konsekventies heeft. Waarom zou dat speciaal voor de vrouwenstrijd gelden? We zeggen: het zijn twee gelijke strijdpunten, de anti-patriarchale en de anti-kapitalistische strijd. Dan kan je "Ik zie het niet meer zitten" niet zeggen. Dan kan je de anti-kapitalistische strijd ook wel opgeven, die is ook al honderden jaren oud.

Pim Het gaat om de gevolgen naar de praktijk toe, de gevolgen voor het werken met elkaar of als de tegenwerking van mannen blijft bestaan.

Ik denk dat het een onheuse probleemstelling is. Na dit weekend kan je niet meer zeggen dat we op dezelfde onbewuste of toevallige manier met vrouwenrollen omgaan; dat gaat niet meer. We zullen missers maken en stappen vooruit komen, maar dat hebben we tot nu toe met de ontwikkeling van ons werk steeds gehad; We worstelen al jaren met het op het toneel zetten van de socialistiese strijd; daar komt nu iets bij dat even belangrijk is en konsekventies heeft naar de opbouw van de stukken, mannen en vrouwenrollen en werkwijze.

Toch krijgen de vrouwen nog vaak te horen "Jullie hebben toch geen last van vrouwenonderdrukking of achterstelling in de verschillende

groepen". Waarom vrouwenstrijd?

Pim Je kunt ook zeggen "binnen een groep is geen sprake van klassenstrijd", daar hoeven we het dan ook niet over te hebben, zo ligt het voor mij.

Frans Toch zie je ook in de groep dat vaak automatisaties mannen regies op zich nemen. Vrouwen met gelijke opleiding komen minder aan bod of krijgen geen uitnodiging in die richting.

Wanneer hebben jullie het moeilijk met je houding ten opzichte van de vrouwenstrijd?

Krijg je er genoeg van of voel je je met je rug tegen de muur staan omdat je niet mee kunt doen?

Wim Ik probeer al een aantal weken een vrouwen-bijeenkomst te plannen en dat lukt niet, omdat er steeds andere prioriteiten zijn.

Pim Dat gesprek moet zo gauw mogelijk komen. Dat geldt ook voor het gesprek met de mannen. Dat is er ook nog niet van gekomen, omdat er steeds andere prioriteiten werden gesteld. Moeten we nu als mannen daar druk op gaan uitoefenen of niet.

Frans We kunnen tijd claimen, vanuit een dubbel belang.

Wim Soms ervaar ik dat vrouwenstrijd los wordt gezien van klassenstrijd, daar heb ik het moeilijk mee. Als vrouwen hun eigen emancipatie tot centraal probleem stellen. Op die momenten is het voor mij niet duidelijk waar de verbinding met de klassenstrijd ligt. Dat geldt voor vrouwen die bezig zijn met hun leven gelijk-

waardiger in te delen. Er ontstaat dan een vrij vergaande individualisering van de situatie.

Pim Ik heb daar geen moeite mee. Als vrouwen de dubbele onderdrukking zo hard voelen, zullen ze op dat moment terecht zeggen: "Klassenstrijd, waar heb je het over, kom daar vandaag niet mee bij mij aan. Want anders wordt mijn probleem toch weer keurig gekaderd, gepikt en gemazeld en we weten het dan."

Frans Het is gemakkelijk praten als je je begrijpend en positief tolerant op wilt stellen. Het is ook heel gemakkelijk gezegd dat vrouwen zich harder op moeten stellen. Maar waarop en hoe en waarover precies? Op dit moment kan ik niet zo goed bekijken waar je je wel en niet mee moet bemoeien.

WIJ ZIJN ONS EIGEN WERKGEVER

Naar aanleiding van voorbeelden uit de privé-situatie gaat het gesprek verder over de verhouding tussen feministische theorie en persoonlijk gedrag. Hoe gaan wij in onze werksituatie, waarin de tijdsdruk groot is, om met de thuis-situatie, relaties, kinderen en hoe vind je daarvoor hanteerbare organisatievormen?

Volgend seizoen werken er 5 vrouwen en 11 mannen bij Diskus. Bij de aanname van stageactrices is de voorkeur voor vrouwen uitgesproken, door de vrouwen. De overige medewerkers gingen hiermee akkoord.

Of dat ook zal gelden voor het aanname-beleid voor acteurs en actrices is nog de vraag, Daar zou nog wel eens een flinke knokpartij

over kunnen ontstaan.

Frans Bij Diskus hebben een aantal mensen een part-time functie, voorgesteld werd om twee dagen in het begin van de week vast te leggen als vaste vrije dagen. Op verzoek van de mensen met kinderen is dit veranderd en zijn twee dagen vastgesteld, maandag en voor degene met kinderen woensdag.

Pim Je zit als je kinderen hebt in een situatie die mensen zonder kinderen niet kunnen voorstellen.

Dat was vroeger al zo in de tijd dat Marianne bij Proloog was. We hadden toen nog geen kinderen en ik kon mijn tijd indelen zoals ik dat wilde. Met kinderen probeer je vanuit de marge, die dat toelaat nog het maximale te halen uit je werk.

Frans Door kinderen heb je bepaalde beperkingen. In hoeverre vind je het belangrijk dat mensen kinderen hebben? Waarom heb je kinderen? Daar moet over gepraat worden. Anders blijft het zo dat kinderen lastig zijn, want ze vreten energie en tijd.

Ik heb ook tijd nodig voor mijn thuissituatie al heb ik geen kinderen.

Laten we daar eens serieus over praten. Dan kunnen we eisen formuleren. Hoe belangrijk vinden we werk en privé.

Pim De konsekwenties van werken en kinderen gaan erg ver.

Ik werk nu half en moet een aantal ambities van me af gooien.

Toch vind ik het beter zo. Ik funktioneer thuis beter en op mijn werk ook. Wat vaak gebeurt is dat je allerlei uitvluchten bedenkt om geen terrein prijs te geven.

Ik denk dat je het toch moet doen en dan in de praktijk wel zult merken of je wat prijs geeft.

Wim Dat betekent dat we de individuele verantwoordelijkheid voor dit soort situaties moeten maken tot groepsverantwoordelijkheid. Wij zijn tenslotte onze "eigen werkgever". Daar moeten we rekening mee gaan houden en naar buiten toe moeten we daar voor knokken.

Tot zover de mannen van Diskus. Het was een leuk gesprek, maar we blijven nieuwsgierig naar de resultaten van hun mannenvergadering.

Annemieke van den Brink

6. Maak je borst maar nat

Nu het feminisme als een bosbrand om zich heen grijpt, nu de groeiende stapel publikaties van de toonbank vliegt in progressieve boekhandels, vrouwenboekhandels, op vrouwenfestivals- en manifestaties, moeten we uitkijken. Het stikt opeens van de onderzoeksgebieden,

niet alleen verborgen in het verleden, omdat de geschiedenis door mannen opgetekend werd, maar ook een hoeveelheid onontgonnen grond, klaar om in gebruik te nemen: vrouwen en literatuur, vrouwen en taal, vrouwen en film, vrouwen en geschiedenis, vrouwen en kunst, vrou-

wen en psycho-analyse, vrouwen en welzijnswerk, vrouwen en wetenschap, en ga zo maar door.

Ik wil proberen iets te zeggen over de sinds de jaren 70 opgebloeide vrouwenkultuur. Maar het is moeilijk zicht te krijgen op iets dat nog maar net zichtbaar is en bovendien in ontwikkeling. Valt er in dit stadium al iets zinnigs over te zeggen? En wat is vrouwenkultuur? Is dat iets anders dan feministiese cultuur? En wat is feminisme?

Om maar met het moeilijkste te beginnen, wat het feminisme is, valt niet in een paar woorden te vangen. Wat mij betreft valt het ook niet te definiëren. Het feminisme is geen eenheidsworst, zoals Els Korver van het Vrouwenkabaret het uitdrukte, het is een heterogeen verschijnsel en staat voortdurend ter discussie. Iedereen en iedere groepering die zich met het feminisme bezighoudt, heeft er een eigen opvatting over. Ik zal u dus vertellen, wat ik belangrijk aan het feminisme vind.

Hij: Wat wil je nou eigenlijk met dit artikel, een overzicht geven of het feminisme belijden?

Ik: Allebei.

Hij: Dat kan niet. Of je schrijft een overzicht (beschouwing) of een belijdenis (manifest). Je kunt niet iets analyseren en erin geloven tegelijk.

*Ik: Wat is daartegen? Ik zou ook best eens in boogjes willen schrijven in plaats van rechte lijntjes
Heb je daar soms bezwaar tegen?*

Nou, vooruit met de geit. Ik ga bokken schieten. Wat betekent het feminisme voor mij. Een aantal persoonlijke eigenschappen opeens in een bredere kontekst zien, omdat zoveel andere vrouwen dezelfde eigenschappen blijken te hebben. Het persoonlijke, naar buiten gebracht en herkend door anderen, verwijst naar de manier waarop de maatschappij in elkaar zit. Hoe de een de ander klein houdt, hoe de een de ander onderdrukt. Waarom mannen vrouwen onderdrukken en vrouwen elkaar, en hoe dat anders zou kunnen. Een glimp van een betere wereld? Ja, maar we moeten wel uitkijken.

Als vervolg op de emancipatie, opgevat als de bevrijding van de vrouw in termen van gelijkwaardigheid aan de man (het afwijzen van de economiese onderdrukking: dezelfde kansen, de zelfde mogelijkheden, dezelfde salariëring), benadrukt het feminisme eigenschappen die tot nu toe als typies vrouwelijk te boek stonden (u weet wel, kwetsbaar, lief, emotioneel, charmant, begripvend, persoonlijk. Hoe plezierig het ook was dat er zulke wezens bestonden, ze serieus nemen hoefde niet. Liever niet zelfs). Om die ideologische onderdrukking, de stelselmatige ontkenning en negatieve diskriminatie het hoofd te bieden, is een tegen-ideologie nodig en die verschaft het feminisme zolang het nodig is.

Vrouwenkultuur, denk ik, is alles wat door vrouwen gemaakt is, in het verleden, nu en in de toekomst. Maar niet alle vrouwenkultuur, voorzover die nu bekend is, is feministiese cultuur. Waar wordt die dan door gekenmerkt?

Feministiese cultuur is strijdcultuur:

Hoewel (nog steeds) een zaak van de maatschappelijke bovenlaag - logies want alleen vrouwen met opleiding en banen staan sterk ge-

noeg om over hun positie als vrouw na te durven denken - is het feminisme gericht op de bewustwording van alle vrouwen. In Feminist II (feminisme en strijdcultuur) wordt gesteld: *'Strijdcultuur betekent o.a. strijd voeren met middelen en op een manier waarbij je je niet afvraagt of het kan, mag of past, maar waarbij je je als doel stelt alle vrouwen bewust te maken van hun (onderdrukkende) situatie. De middelen die je daartoe gebruikt kunnen soms ludiek zijn, theater, zang, dans, maar mogen nooit een doel op zich worden'.*

Met de voeten op de grond en de kop in de wolken:

Vanuit de steeds beter te herkennen en gevoelde onderdrukking biedt het feminisme steeds beter inzicht op een alternatief: het afwijzen van scheidingen tussen het persoonlijke en het algemene, de geest en het lichaam, het denken en het voelen. Afwijzen van hiërarchie, of die nu gebaseerd is op geld, macht of kennis. Doorgeven van (praktijk) kennis en met elkaar omgaan op basis van gelijkheid.

Ironie:

De Houten Keeltjes, de Trekkadella's, Vinger in de pap, de Kontramien, de Krimpvrije vrouwen, 't Uitstrijkje, de Strijdijzers. Ironie die een uiting is van al het negatieve dat altijd tegen je werd gebruikt (in de terminologie van het FORT noem je dat het zwijn): datgene wat je in je rol terugduwt en je mogelijkheden beperkt, zodat je het zelf gaat geloven.

Konkreetheid:

In kunst en cultuur ging het zo vaak om mooie dingen en mooie begrippen, en niet het banale, niet de dagelijkse dingen die vrouwen om zich heen zien en waar ze met hun neus op worden gedrukt. De eigen konkrete werkelijkheid is belangrijk genoeg om uiting aan te geven, niet alleen als protest maar ook als negatieve waardering. Een voorbeeld hiervan is de zogenaamde bekentenis-literatuur, het ego-dokument (Anja Meulenbelt: De schaamte voorbij).

Anarchie, geen perfectie, niet bang voor wanprestaties, plezier.

Spontaniteit, vrije energie en creativiteit. Zelf kunnen bepalen hoe je leven eruit ziet. Wel goed zijn en niet gek. Lelijk durven zijn en dus mooi; inventief, subtiel, konkreet, grof (Spiderwoman, Bette Middler).

Mythologie:

Het omkeren van de rolverdeling. Vrouwen zijn minstens even strijdbaar, moedig, onafhankelijk en sterk als mannen. Het is ooit wel eens anders geweest.

Tolerantie:

Sterkste punt en heetste hangijzer. Op vrouwenfestivals kan alles, behalve dat wat het traditionele beeld van vrouwen bevestigd. Vanuit het feminisme komt de impuls de rolpatronen te doorbreken. Voor vrouwen. Die arme kerels zoeken het zelf maar uit. En daarmee kom ik op twee belangrijke stromingen binnen het feminisme, die van opvattingen verschillen: fem-soc en radicaal feminisme.

Over het radicaal feminisme wil ik kort zijn.

Het idealisme is hier gekonsentreerder, de strijd feller. Radikaal-feministen hebben hun vertrouwen in de mannen opgezegd en wijzen samenwerking met mannen af. Datgene, wat het feminisme biedt is voor vrouwen en voor hen alleen, want mannen zullen het misbruiken. Het radicaal feminisme waarschuwt voor inkapseling en bewaakt het strijdbare feminisme als een moederdier haar kroost. En dat is nodig ook. Inkapseling (recuperatie) betekent datgene wat bedreigend is en ondanks stelselmatig negeren toeneemt, inpakken en verkopen. Het radicaal feminisme benadrukt het anders-zijn van de vrouw en pleit voor een autonome vrouwenkultuur, waarin het specifiek vrouwelijke (de mythologie van amazones en matriarchaat) centraal staat.

Fem-soc is een benaming voor een aantal groeperingen in Nederland die zich bezig houden met de relatie feminisme en socialisme. Aangezien het overduidelijk is dat een maatschappij waarin vrouwen niet meer worden onderdrukt en uitgebuit geen kapitalistische kan zijn, houden de fem-soc groepen zich bezig met de verwerkelijking van de belangen van de vrouwenstrijd in een socialistische maatschappij, waarbij voorop staat dat klassestrijd zonder feminisme een farce is. In tegenstelling tot het radicaal feminisme is fem-soc tegen een aparte vrouwenkultuur. Tenminste, dit was de mening van de vrouwen van het Trojaanse Paard uit Antwerpen, die op het studie-weekend van het Cultureel Front op 22 en 23 april j.l. (gewijd aan de betekenis van de relatie feminisme & socialisme voor de linkse cultuur) daarvoor een aantal redenen aangaven: een aparte vrouwenkultuur zou ontoegankelijk zijn voor vele arbeidervrouwen, zou een ontkenning betekenen van een belangrijk deel vrouwelijke invloed dat in onze huidige cultuur op verborgen wijze aanwezig is, en zou het gevaar voor recuperatie nog groter maken. De discussie hierover is nog niet gevoerd. Niet alleen omdat het onderwerp van het Cultureel Front weekend (de positie van de vrouwen binnen de diverse groepen en de plaats van de vrouwenproblematiek in de produkties) voldoende stof opleverde, maar ook om te voorkomen dat de onderlinge verschillen van opvatting door mannen zou worden uitgespeeld.

Wel werd de opvatting, dat het feminisme door het politiek maken van het persoonlijke, het uitdrukking geven aan het konkrete, het dagelijkse, het subtiële en het emotionele en door de ontwikkeling van eigen vormen een verrijking van de strijdcultuur betekent, met instemming begroet.

En de vrouwen van het Trojaanse Paard hebben de moed opgebracht om dit vanuit de eigen situatie binnen de groep te illustreren: door te voldoen aan mannelijke normen van efficiency, zakelijkheid, objectiviteit (in het belang van de klassestrijd) en de vaak wankelende positie van de groep (subsidie) komen de vrouwenbelangen nooit aan bod. Vrouwen worden opgezadeld met de verantwoordelijkheid de moeilijke omstandigheden het hoofd te bieden ten koste van zichzelf. Met als argument 'Het is nu niet het moment ervoor, 't is krisis' wordt het kapitalistische systeem, de werkelijke oorzaak, gekontinueerd.

Hoe serieus het standpunt 'geen feminisme zonder socialisme', maar ook 'geen socialisme zonder feminisme' werd opgevat, blijkt wel uit de intentieverklaringen van de verschillende discussiegroepen op het Cultureel Front-weekend.

Deze hebben vooral betrekking op de noodzaak alert te zijn op alles wat tot nu toe als vanzelfsprekend heeft gegolden.

Dat betekent voor de meeste groepen (Nieuwe Komedie, Sater, Diskus, Stadsjournaal, Genesis, Proloog, het Trojaanse Paard) de bereidheid om in de tot nu toe ongelijke taakverdeling en samenstelling van de groepen de prioriteit geven aan vrouwen, wat doorwerkt in het sollicitatie-beleid.

Dat betekent niet alleen inzicht in het kapitalistische, maar ook in de patriarchale onderdrukking verwerven.

Dat betekent de bereidheid om in alle produkties de vinger te leggen op de vrouwenproblematiek, om naast de manieren om anti-kapitalistische strijdtoneel te maken, ook vormen te ontwikkelen om uitdrukking te geven aan de anti-patriarchale strijd.

Dat betekent de noodzaak van autonoom vrouwenoverleg binnen de groepen en tussen de groepen onderling, en de gelegenheid scheppen om vrouwenstukken te maken.

Niet dat dat allemaal vanzelf gaat. In diverse groepen ontstaat verschil van mening tussen mannen (die voor het merendeel van het bewuste Cultureel Front weekend zijn weggebleven) en de vrouwen (vaak bijgevallen door de weinige mannen die er wel waren geweest), die zich tegen drie tactieken zullen moeten wapenen.

Theoretische analyse (waarom prioriteit geven aan de vrouwenstrijd in plaats van de positie van gastarbeiders, negers, homoseksualiteit), de formele kant (niet alle vrouwen staan erachter) en de verdeel en heers-strategie (die gebruik maakt van de verdeeldheid van vrouwen onderling).

Ook blijken verschillen van mening te bestaan tussen de ongesubsidieerde groepen, die de vrouwenstrijd alleen in het kader van de algemene klassestrijd een plaats geven (De Voortzetting, het Volkstheater) en de gesubsidieerde groepen, die er van uitgaan dat anti-patriarchale strijd evenveel aandacht verdient als de anti-kapitalistische. En, tenslotte, bovendien is er verschil tussen de geïsoleerde positie van het feminisme in België en de grotere mogelijkheden voor de vrouwen in Nederland.

Het is de bedoeling over al deze zaken verder te praten.

Maar als er één vraag is waarop nog maar nauwelijks antwoord is, dan is het wel het probleem hoe aan de zaak van vrouwen vorm te geven. Hoe goed het stuk van Proloog: "Vrouwen, als het aan ons ligt" ook geworden is, het gaat er nu vooral om, eigen vormen te ontwikkelen. Hoe moeilijk dat is, wordt door Hanneke van Buuren beschreven ("Aarzelend denken over een feministische literatuurtheorie", in Te Elfder Ure 20): 'Een wereld van morgen ontwerpen - stel dat je die mogelijkheid had alleen al omdat je de pretentie had de wereld te veranderen - is slechts fundamenteel mogelijk als je deze wereld niet als model neemt. Maar het is moeilijk om 'anders' te denken. Je verwingt je hersenen. Je pleegt een daad van geweld tegen al je aangeleerde manieren van denken(...)

Met begrippen van nu en taal van nu moet ik verwoorden wat nog niet bestaat, maar waarvan ik hoop dat het ooit zal gaan leven. Geen enkel woord van dit stuk zal precies kunnen dekken wat ik wil. Elk begrip dat ik gebruik is besmet door nu en gisteren (...) Schrijfsters - nee ik bedoel niet eens feministische schrijfsters, ik bedoel gewoon vrouwen die schrijven - hebben

tot nu toe meegespeeld in een traditie die mannelijk is. Mannelijk niet alleen, omdat die verreweg voor het grootste deel door mannen is gevormd, maar vooral omdat die wortelt in een normen- waarden- en beeldenstelsel van een patriarchale maatschappij, waarin god en denkers en leiders

en helden hoe tragies ook, mannen zijn. De man was norm, is norm. De vrouw: de ander. In het gunstigste geval de lokkende witte vlek op de landkaart, in het ongunstigste geval het totaal verzwegene.

Els Laanspach (Uit: Toneel Theatraal, juni 1978)

7. Intentieverklaringen weekend Vrouwen en Strijdkultuur

Op het weekend waren 63 mannen en 107 vrouwen aanwezig. Er werd in discussiegroepen gepraat over de stellingen die elders in dit blad zijn opgenomen. In de plenaire vergadering van zondag werden de volgende intentieverklaringen en eisen geformuleerd:

GROEP LIEKE EN ANNEMIEK

1. Het vrouwenoverleg van het Kultureel Front heeft o.a. als taak om diskussistelling 3 aan de hand van de praktijk in de groepen, en eventueel voorbereid door het vrouwenoverleg verder uit te werken. Hiervan wordt verslag gedaan aan de mandaatsvergadering. Er moet een vervolg-weekend komen.
2. De anti-patriarchale strijd moet in de doelstelling van het Kultureel Front en van de daarbij aangesloten groepen, worden opgenomen. De mannen zullen zich ook moeten inzetten voor die strijd; ook alle mannen die hier om welke reden dan ook niet zijn. Vooralsnog zullen vrouwen initiatieven hiertoe ondernemen en binnen de groepen en

in het Kultureel Front een controlefunctie hebben.

3. Op dit weekend zijn twee keer zoveel vrouwen aanwezig als mannen. Bij vorige studieweekends van het Kultureel Front was die verhouding steeds omgekeerd. Aan de zin van dit weekend wordt niet getwijfeld, wel zijn er twijfels over de grote afwezigheid van mannen.
4. Er moet een extra Kultureel Front blad komen met verslagen, de inleidingen, deze verklaringen en een evaluatie.
5. Er moet een alarmcentrale voor vrouwen komen via het Kultureel Front.
6. Wij stellen voor een brief te verzenden aan het Vrouwen-sekretariaat van het NVV en de KO-NVV over arbeidsvoorwaarden. Deze brief moet worden opgesteld door de vrouwenstudiekommissie en bevestigd in de mandaatsvergadering.

GROEP MARLOTTE EN GEMMA

1. Wij vinden dat veel te weinig mannen aan dit weekend hebben deelgenomen. Wij menen dat de afwezigheid van veel mannen (en vrouwen) blijk geeft van volstrekt onvoldoende inzicht in het belang van de anti-patriarchale strijd.
2. Wij eisen dat het volgende Kultuureel Front weekend over deze problematiek moet gaan, waarbij van tevoren moet worden onderzocht waarom zovelen zijn weggebleven. Daarbij moet worden overwogen of vaker één studiedag een betere mogelijkheid is dan een studieweekend.
3. Wij menen dat we moeten streven naar een 50/50 samenstelling binnen de strijdkultuurgroepen. Aangezien de vrouwen in de minderheid zijn, moet bij het aannamebeleid prioriteit worden gegeven aan vrouwen. De 50/50 samenstelling moet ook binnen de verschillende functies naar voren komen, b.v. tegenover elke regisseur een regisseuse. Deze stelling impliceert dat er bij de keuze voor een meer gespecialiseerde man en een minder gespecialiseerde vrouw, voor de vrouw gekozen moet worden.
4. Wij menen dat als we de anti-patriarchale strijd steunen, dit zowel vrouwen als mannen extra tijd zal kosten en konsekwenties heeft voor planning en beleid. Deze extra tijd moet binnen werktijd gevonden worden en niet in vrije tijd. Dit betekent in de praktijk: het afzeggen van voorstellingen, werktijdverkorting voor mannen en vrouwen met behoud van loon, hetgeen als punt bij de subsidieaanvragen naar voren moet komen.
5. Het kiezen voor de anti-patriarchale strijd betekent zoeken naar nieuwe vormen van goed/slecht, mooi/lelijk met het risico dat dit uitgaande van het huidige normen en waarden patroon niet gewaardeerd wordt.
6. Bij elke publieksgroep zal het onderzoek gericht moeten worden op de positie van mannen en vrouwen in plaats van mensen.
7. Wij eisen dat de vakbond strijd voert voor uitbreiding van de kollektieve voorzieningen.
8. Wij menen dat we het aan moeten durven om erotiek/seksualiteit op te nemen in de analyse van onderdrukking en in onze stukken naar voren moeten brengen.
9. Stelling van Rieks Swarte:
Er hebben veel te weinig homo-seksuelen aan dit weekend deelgenomen. Homo-seksuelen en vrouwen hebben een aantal gemeenschappelijke anti-patriarchale belangen.

GROEP MIRIAM EN CISKA

1. De discussie over hoe vrouwenstrijd verwerkt wordt in de produkties moet bij elke produktie gevoerd worden (ook bij aktie-akts). Vrouwen moeten dat konflikt met mannen aangaan. Het is een dialekties proces dat zijn neerslag zal hebben op het patriarchaal gedrag in produkties en groepen.
2. De inbreng van de vrouwenproblematiek in de stukken behoeft niet noodzakelijkerwijs te betekenen dat extra scènes of scènes tussen mannen en vrouwen worden toegevoegd. Het kan op veel manieren gebeuren, maar steeds vanuit de juiste analyse en heel bewust.
3. Wat betreft vorm en inhoud zal in de praktijk moeten worden gezocht naar hoe je identifikatiemomenten vanuit een feministies standpunt kunt doorbreken.

4. Bij het produceren en tevens wat betreft de produktiewijze, moet tijd en ruimte worden gekreeërd voor het zoeken naar nieuwe normen.

5. Voor manlijke aktEURS zal het moeilijk zijn om de feministiese kritiek op hun eigen manlijke gedrag te spelen. Zij zullen door de eisen van vrouwen daar steeds weer mee gekonfronteerd moeten worden.

In de praktijk zullen nog veel botsingen en veel diskussies nodig zijn.

GROEP BARBARA EN MARIANNE

1. Het platform van het Kultuureel Front moet als volgt worden uitgebreid: de aangesloten groepen werken vanuit een anti-kapitalisties en een anti-patriarchaal standpunt in een gelijkwaardige verhouding.
2. Dit moet tot uitdrukking komen in:
 - inhoud en vorm van de produkties
 - sollicitatiebeleid
 - werkverhoudingen en arbeidsvoorwaarden
 - scholing en onderzoek
3. Vrouwen binnen de groepen en binnen het Kultuureel Front moeten autonoom kunnen vergaderen tijdens werktijd.

GROEP SUZANNE

1. Vrouwen in de groepen moeten tijd en ruimte krijgen om de analyse van de patriarchale onderdrukking uit te werken en te verbinden met de kapitalistiese analyse. Dit heeft konsekwenties voor de organisatiestructuur en voor het beleid van de groepen.
2. Vrouwen moeten ruimte krijgen om binnen een werkproces over specifieke vrouwenaspecten wat betreft vorm, inhoud, werkwijze, groepssamenstelling, te praten.
3. Over deze aspecten betreffende de vrouwenproblematiek en de verwerking daarvan, beslissen in laatste instantie de vrouwen.
4. Opvoeren van het aantal vrouwelijke medewerkers tot 50/50.
5. De vakbond moet werken aan de verbetering en gelijkstelling van de positie van vrouwen met kinderen w.b. kostwinnerschap, aftrekbaarheid van kinderoppas en nader te formuleren eisen.

GROEP PIA

1. De verwerking van de vrouwenproblematiek in de produkties:
 - a. de verbinding van het socialistiese perspektief met het feministiese perspektief en de becommentariering van de posities van vrouwen moet bewust plaatsvinden.
 - b. voortdurend moet worden gelet op taalgebruik.
 - c. let op typies manlijk en vrouwlijk normgedrag en op bewegingspatronen.
 - d. probeer met de produkties mannen en vrouwen aan te spreken.
 - e. de vrouwenrollen en het feministiese perspektief moet bij elke produktie apart worden bekeken; vrouwen moeten betrokken bij regie en schrijven.
 - f. voor de meeste groepen zijn deze zaken nieuw en niet struktureel in het werk verankerd.
2. Weeklijsten en speeldagen, planning en werkverdeling moeten rekening houden met de werksituatie en thuissituatie van de medewerkers.

3. N.a.v. de inleidingen van de vrouwen van het Trojaanse Paard: de spanning tussen de inzet van individuen en de aanvallen van subsidiegevers en het inhoudelijke peil van het werk blijft bestaan; de groepen zijn overbelast.
4. Niet in alle groepen is behoefte aan een apart vrouwenoverleg.
5. Het vrouwenoverleg binnen het Kultureel Front is nodig om het politieke theater een werkelijk feministies-socialisties gezicht te geven.

GROEP YVONNE EN INEKE

1. Anti-patriarchale strijd behoort een wezenlijk onderdeel van ieder politiek stuk te zijn. Zo niet, dan zal het socialisme alleen een verbetering van de positie van de man betekenen en slechts in de marge voor de vrouw. Wezenlijk zal dan niets aan de positie van vrouwen veranderen.
2. Efficiency in de werkorganisatie zegt niets over de kwaliteit van het werk. Persoonlijke inbreng, ook in vergaderingen, moet worden afgedwongen. Efficiency drukt vrouwenbelangen weg, kan schadelijk zijn en is zeker geen synoniem voor democratie.

NAAR AANLEIDING VAN DE INTENTIEVERKLARINGEN
WERD EEN ALGEMEEN GELDEND EISENPAKKET GEFORMULEERD:

Politieke eisen naar vakbond en naar C.R.M.:

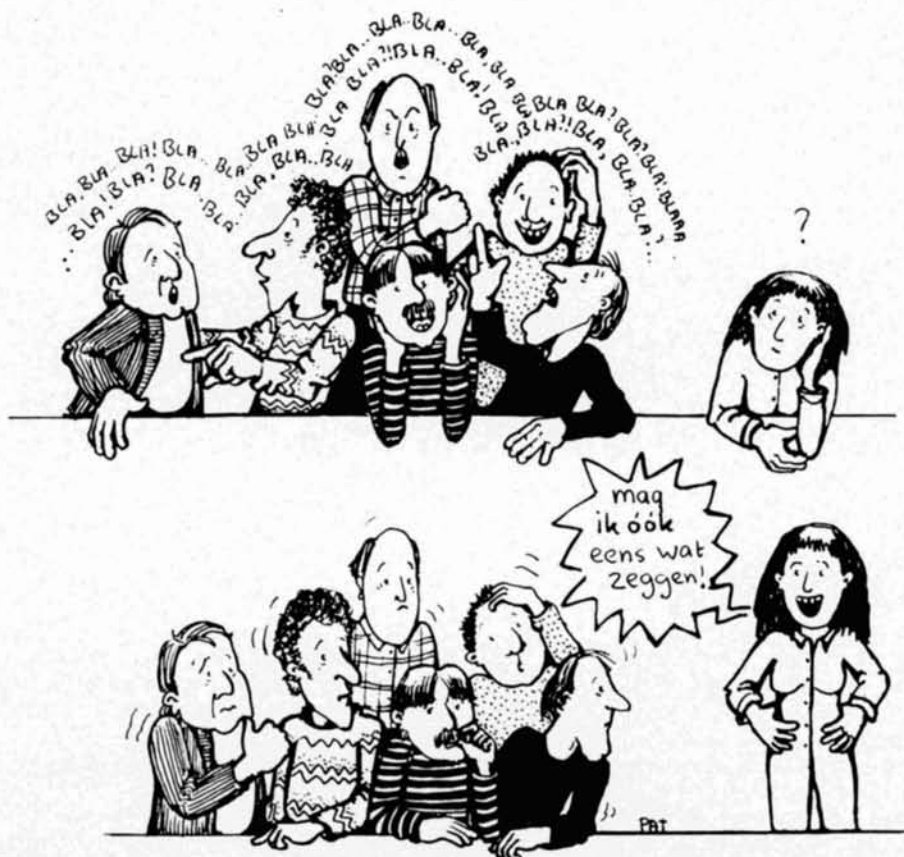
1. In het aannamebeleid moeten vrouwen een voorkeursbehandeling krijgen om het bestaande patroon te doorbreken. Zo niet, blijven wij handelen op een kapitalistische manier,

zoals in ieder bedrijf gebeurt.

2. Vrouwen moeten in staat worden gesteld het werk goed te verrichten. Oplossingen zijn niet alléén thuis of alléén via het werk te realiseren in deze kapitalistische maatschappij. We moeten knokken om een marge te behouden voor de strijd tegen het kapitalisme en het patriarchaat. Zoals de werkorganisatie van een gezelschap een kritiek en een reflexie op deze maatschappij in zich zal moeten dragen, zo zal de verhouding tussen mannen en vrouwen in die gezelschappen een voorproef moeten zijn van de fundamentele gelijkheid van beiden in het socialisme.
3. Er moet een einde komen aan de 24-uurs beschikbaarheid. Onze C.A.O. moet worden bekeken op voorkomende ongelijkheid tussen mannen en vrouwen en tevens rekening houden met de werk-thuis verhouding.
4. Vrouwen moeten vrijstelling en een budget kunnen krijgen om zelf projecten te ontwikkelen. Ruimte en geld voor onderzoek naar vrouwenstrijdkultuur.
5. Vrouwenoverleg tijdens werktijd.
6. Verlenging van het zwangerschapsverlof voor de vrouw en naar keuze voor mannen. (In Zweden hebben man/vrouw 7 maanden verlof)
7. Onmiddellijke opheffing van discriminatie op materieel vlak, b.v. pensioenuitkeringen, belastingen.

De voorstellen voor nieuwe thema's voor de volgende studieweekens van het Kultureel Front, die tijdens deze plenaire vergadering naar voren werden gebracht, zijn opgenomen in de evaluatie van dit weekend.

Vrouwenstudiekommissie

8. Resultaat van de enquête over de positie van de vrouwen in de Kultureel Frontgroepen (d.d. 16 t/m 23 april 1978)

1. HOE GROOT IS HET AANTAL VROUWEN / MANNEN IN DE GROEP?

	<u>vrouwen</u>	<u>mannen</u>
SATER	5	9
DISKUS	4	10
GENESIUS	5	6
PROLOOG	11	27 (+ 2 stagiaires + 1 werkster)
HET TROJAANSE PAARD	9	13
NIEUWE KOMEDIE	9	19 (vanaf 1-9-1978: 8 / 20)
WERK IN UITVOERING	2	10
MANNEN VAN DEN DAM	4	9
INT. NIEUWE SCÈNE	6	10
AMSTERDAMS STADSJOURNAAL	8	22
KONSUMENTENTONEEL	8	3
LEREN LEREN	4	8
SOLIEDAIR	26	24
VOLKSTHEATER	5	6
KRITIESE FILMERS	3	5 (waaronder 1 vr. en 2 mann. stagiaires)
GLTWEE	1	4
STIKTOG	4	2
RASA	5	8 (waaronder 1 vr. en 2 mann. stagiaires)
TOTAAL	117	195 (zijn de <u>vaste</u> medewerkers/ers).

N.B.: Opmerkelijk is de verschillende verhouding bij gesubsidieerde en ongesubsidieerde groepen:

gesubsidieerd	53	109 (vaste) (= 1 vrouw op 2 mannen)
ongesubsidieerde	66	84 (= 3 vrouwen op 4 mannen)

2. HOE IS DE VERHOUDING AANTAL VROUWEN / MANNEN IN LEIDENDE FUNKTIES? (d.i. zakelijk en artistiek)

	<u>vrouwen</u>	<u>mannen</u>	
SATER	-	1 (Z)	besluitvorming kollektief
DISKUS	-	-	kollektief
GENESIUS	1 (Z)	-	
PROLOOG	-	1 (Z)	dagelijkse leiding: 2 vr. / 3 ml.
HET TROJAANSE PAARD	-	-	kollektief
NIEUWE KOMEDIE	-	6 (Z+A)	= 1 ml. zak.leider; 1 ml. artist. leider; 4 ml. dagelijkse leiding
WERK IN UITVOERING	1 (A)	1 (Z)	
MANNEN VAN DEN DAM	2 (A)	6 (Z+A)	= 5 ml. artist. leid.; 1 ml. zak. leider.
INT. NIEUWE SCÈNE	-	-	kollektief
AMSTERDAMS STADSJOURNAAL	1 (Z+A)	2 (Z+A)	= staf voor dagelijkse zaken
KONSUMENTENTONEEL	-	-	kollektief
LEREN LEREN	1 (Z+A)	-	= vr. begeleiding (rest: kollektief)
SOLIEDAIR	4 (A)	6 (A)	= programmagroep: 3 vr. + 4 ml. + onderzoeksgroep: 1 vr. + 2 ml.
VOLKSTHEATER	5 (A)	1 (Z)	
KRITIESE FILMERS	-	1 (Z)	
GLTWEE	-	-	kollektief
STIKTOG	-	-	kollektief
RASA	1 (Z)	2 (Z)	= koördinerende funkties
TOTAAL	16	27	

Opm.:

Niettegenstaande de vaagheid van de vraagstelling (n.l. welke invulling, machtsposities hebben die leidende funkties t.o.v. de algemene vergadering; in hoeverre voeren ze alleen uit wat kollektief beslist wordt, hoe sterk bepalen zij het beleid van de alg. verg. enz..) kan je een wanverhouding zien tussen de vertegenwoordiging van vrouwen en mannen in leidende funkties. Deze hangt natuurlijk ook samen met de wanverhouding in de totale aantallen.

Ook hier is duidelijk dat de verhouding bij de ongesubsidieerde gezelschappen de bij de gesubsidieerde groepen bestaande wanverhouding enigszins optrekt.

gesubsidieerde: 5 vr. 17 ml.

ongesubsidieerde: 11 vr. 10 ml.

Opvallend is ook dat vrouwen voornamelijk artistieke leidende functie hebben.
zakelijk: 4 vr. 15 ml. (waarvan 2 vr. ook art. en 2 ml. ook art.)
artistiek: 12 vr. 12 ml.

3. HOE IS DE VERHOUDING IN AANTAL VROUWEN / MANNEN IN OVERIGE FUNKTIES? (Behalve acteurs en aktrices.)

GROEP:	REGIE	DOORVORING	SCHRIJVEN	MUSIEK KOMP.	DEKORATIE	TECHNIEK	ADM./FIN.	PUBL. BEZEL.	PUBL. ORG.	OPMERKINGEN:
EATER	-/1	koll.	koll.	-/1	-/1	-/2	3/1	1/-	id.	* + gasten, tot nu toe mannen
DISKUS	-/2	-/4	-/4	-/1	-/1	1/1	-1	-/1*	-/1*	* = dezelfde persoon
GENESIUS	-/m	koll.	koll.	-/m	v/m*	koll.	v/-	koll.	koll.	* gasten
PROLOG	1/5	koll.	koll.	-/3	koll.	-/6	1/3	koll.	1/1	
HET TROJAANSE PAARD	-/m	-/m	1/1	1/1	-/m	-/m	1/-	v/m	v/m	
NIEUWE KOMEDIE	1/-	-/1	-/2*	-/1*	1/2*	-/5	2/2	1/1	-/1	* gasten
WERK IN UITVOERING	1/-	...	koll.	-/4	v/m*	1/1	-/1	1/2	id.	* gasten
MANNEN VAN DEN DAM	1/1	2/1	koll.	-/1*	-/1	-/4	1/1	koll.	-/1	* gasten
INT. NIEUWE SCÈNE	-/1	koll.	-/1	-/1	koll.	-/2	1/-	...	1/-	
KONSUMENTENTONEEL	koll.	koll.	koll.	koll.	koll.	koll.	koll.	koll.	koll.	+ gebruikmakend van specialisten
LEZEN LEZEN	koll.	koll.	1/3	koll.	koll.	koll.	koll.	koll.	koll.	
VOLKSTHEATER	-/1*	-/1*	v/m	-/1	1/1	1/2	1/1	v/m	1/-	* zelfde persoon, free-lance medewerker
GLIMLACH	...	koll.	-/1	-/1	...	koll.	koll.	koll.	koll.	
STIKTOG	-/1	-/1	koll.	-/1	2/-	-/1	1/-	koll.	koll.	
SOLIDAIR	...		v/m	-/1		...	2/-	...	...	

AMSTERDAMS STADESJOURNAAL

Bij de laatste 5 films: scenario 1/9*; regie 1/4; regieass. 2/1
productie -/5; prod. ass. 4/3; kamera 1/4; montage -/5

KRITIESE FILMERS

productie over vrouwen 5/1; over voedsel -/7; over wonen -/5; over gezin 1/3;

RASA

koördinerende functies: 1/2; onderwijsgroep 5/1; politiek kult. groep -/8.

Kommentaar: Behalve in de administratie, waar een overwicht aan vrouwen werkzaam is, zijn in de meeste functies meer mannen dan vrouwen werkzaam. Heel expliciet is dat in de functies: financieel beheer, muziek (kompositie), techniek, regie. Een min of meer gelijkwaardige verdeling vind je in de publieksbegeleiding/-organisatie. Een zeer groot verschil is hier ook te merken tussen gesubsidieerde en ongesubsidieerde groepen, waarbij in de laatste veel meer taken kollektief worden opgevangen.

Tableau de la troupe van de Nieuwe Komedie, met 'n opracht: tel de vrouwen...

4. WORDT ER GEWERKT AAN HET FEMINISME IN DE GROEP?

ZIJN ER AUTONOME VROUWENVERGADERINGEN?

SATER: *Incidenteel, t.a.v. vrouwenpunten, maken van vrouwenprogramma.*

DISKUS: *neen.*

GENESIUS: *Komt op gang. In dec. en jan. 3x autonoom vergaderd.*

PROLOOG: *Scholing + discussie over feminisme sedert + 2 jaar, naar aanleiding van het vrouwenstuk en naar aanleiding van de situatie van de thuisvrouwen. Tot nu toe 2x autonome vergaderingen: 1x ter voorbereiding van het K.F.-weekend (in vrije tijd) en 1x n.a.v. situatie van de thuisvrouwen en n.a.v. het nieuwe vrouwenstuk (onder werktijd).*

HET TROJAANSE PAARD: *Er wordt aan gewerkt (abortusstuk). Tot nu toe 1x autonoom vergaderd n.a.v. het K.F.-weekend.*

NIEUWE KOMEDIE: *Er zijn autonome vrouwenvergaderingen, hoewel moeilijk te plannen door tijdgebrek.*

WERK IN UITVOERING: *Neen.*

MANNEN VAN DEN DAM: *Neen, helaas niet.*

INT. NIEUWE SCÈNE: *Ja, n.a.v. de eventuele nieuwe produktie over vrouwen, geen autonome vergaderingen.*

AMSTERDAMS STADSJOURNAAL: *Er wordt niet of nauwelijks gewerkt aan het feminisme. Er zijn geen autonome vrouwenvergaderingen.*

KONSUMENTENTONEEL: *Er wordt aan het feminisme gewerkt, omdat de konsumentenproblematiek daarmee samenhangt (huisvrouwen). Autonome vrouwenvergaderingen zijn er niet: niet nodig*

LEREN LEREN: *Neen, wel discussie n.a.v. het K.F.-weekend (voorbereidingsdag)*

SOLIEDAIR: *Neen.*

VOLKSTHEATER: *Neen, gelukkig niet nodig.*

KRITIESE FILMERS: *Neen. Er is individueel verzet.*

GLIWE: *Er zijn wel discussies en informatie over feminisme. Geen autonome vrouwenvergaderingen met één vrouw.*

STIKTOG: *weinig discussie. 1 Vrouw is lid van de vrouwenbeweging.*

RASA: *Geen discussie over feminisme.*

Opm.:

Het is bemoedigend - in sommige gevallen ontmoedigend - deze gegevens te vergelijken met de verslagen uit de groepen op de evaluatiedag van de vrouwen van het Kultureel Front in mei bij Sater.

uit Kunstenaarskrant mei-juni 1978:

Het FNV heeft een notitie besproken over de integratie van de vrouw in de vakbeweging. Voor ons aanleiding om na te gaan, in hoeverre vrouwen in de Kunstenaarsorganisatie betrokken zijn bij het bestuurswerk.

Van het aantal leden is 39% vrouw. Een daarmee overeenkomende verdeling van de bestuurszetels zit er niet helemaal in, dat lijkt uit het onderstaande lijstje:

werkgroepbesturen (in de vakgroep symfonie): er zijn op dit moment 57 bestuursleden, waarvan slechts 6 vrouwen.

ledenraden:

symfonie	2 vrouwen, 14 mannen
toneel	14 vrouwen, 29 mannen
techniek	3 vrouwen, 24 mannen

vakgroepbesturen: er zijn over de 13 vakgroepen nu 79 bestuursplaatsen bezet. Van die 79 plaatsen worden er slechts 25 vervuld door vrouwen. Er zijn wel wat vakatures, dus de vrouwen in de vakgroepen symfonie, vrije sektor en film hebben nog best wat mogelijkheden...

Om het verhaal compleet te maken: in de algemene ledenraad zitten 7 vrouwen en 22 mannen, in het hoofdbestuur 2 vrouwen en 7 mannen.

Overigens is de verdeling in de staf van de KONVV half om half, evenredig verdeeld over beleidsmedewerkers, en redelijk verdeeld over full-timers en part-timers.

9. Godzijdank gesprekken in plaats van diskussies

Na het weekend zijn er 45 evaluatie-enquetes ingevuld. Zonder wetenschappelijke pretenties volgt hier een globale indruk van de waarden van het weekend, zoals die uit de enquetes naar voren komen:

Iedereen, zowel vrouwen als mannen, is het eens over het thema:

het was uitstekend, zeer terecht, hard nodig. Er wordt opgemerkt dat het enorm belangrijk is de vrouwenstrijd als wezenlijk onderdeel in de doelstelling van het Kultureel Front op te nemen.

Ook over het totale programma en de organisatie wordt in het algemeen goed geoordeeld, hoewel velen er bij aantekenen het te betreuren dat *De Voortzetting* verstek had laten gaan. In vele gevallen wordt de inleiding van de vrouwen van het Trojaanse Paard als het absolute hoogtepunt van het weekend genoemd. Alleen de films blijken minder op hun plaats te zijn geweest.

Maar een enkele deelnemer is niet zo enthousiast over het weekend: *"Tsja, niet zo. Ik vond de sfeer niet prettig. Het feest zeer saai. De discussie nuttig, maar...."*

Iedereen, op een enkele uitzondering na, vindt de plenaire in de vorm van de intentieverklaringen een uitstekende oplossing, al mag er misschien wel wat meer ruimte voor discussie zijn.

In de beoordeling van de diskussies in de kleine groepjes treden nogal wat verschillen op, hoewel slechts een enkeling echt negatief is. Sommigen vinden de stellingen te vaag en de diskussies te abstrakt, hoewel de zondagdiskussie meer toegespitst was op de konkrete werkervaringen.

Een aantal vrouwen heeft de aanwezigheid van mannen toch als een belemmering ervaren: *"Hoewel ik dikwijls door de snelheid van het gesprek en de (voornamelijk) mannelijke verbale kanonnen niet veel mogelijkheid vond om konkreet mee te diskussiëren, heb ik over het algemeen veel positieve gedachte-ontwikkelingen gehad"*.

En een andere vrouw: *"Moeilijk, ondernemersraad-gevoel, je wilt best verder maar kan niet, omdat je het moet/wil/uitleggen aan de mannen"*.

Over het algemeen wordt opgemerkt dat de diskussies minder gestructureerd en opener, meer door elkaar en rommeliger verliepen dan meestal op de Kultureel Front-weekenden gewoon is. Dit wordt wel heel verschillend gewaardeerd. Er werd gevraagd om een hardere structurering en een strengere voorzitter, maar er werd ook opgemerkt: *"Ging niet zo gestructureerd - was verademing, omdat je nu eens gewoon de dingen kan uitspreken en niet zo prestatiegericht hoefde te denken en je te forceren in volzinnen en toch naar je geluisterd werd"*. De meesten hadden dit zo goed ervaren.

Wat betreft het tweede deel van de evaluatie-enquete, de vraag of er nog een studieweekend over dit thema moet komen en suggesties over andere thema's:

Iedereen blijkt nog een studieweekend met dit thema hard nodig te vinden.

Wel willen er verschillende wachten tot dit weekend geëvalueerd is in de autonome vrouwenvergadering van de Kultureel Front-vrouwen en in de groepen zelf. Er moet eerst geprobeerd worden de vrouwenstrijd in het konkrete werk te integreren, zodat het volgende weekend over die direkte praktijk kan gaan.

Andere thema's die gesuggereerd worden zijn:

1. Subsidiestrijd (5x)
2. Democratie, taakverdeling en specialismen binnen de strijdkultuurgezelschappen (5x)
3. Strijdkultuur/niet-strijdkultuur
4. Positie en problemen amateurgroepen (2x)
5. Vrouw en fascisme
6. Vrouwenstrijdkultuur (dus niet vrouwenproblematiek en strijdkultuur)
7. Anti-fascisme
8. Kultureel Front/Strijdkultuur en de vakbond
9. Relatie strijdkultuur en burgerlijke Avant-Garde theater
10. "De verschillen in hoe je iets toont, ten aanzien van de politieke werking met voorbeelden van verschillende groepen, thema zou nader gepreciseerd moeten worden. Kan zijn patriarchale onderdrukking, maar ook verzet in konkrete situatie".

Er wordt aangeraden bij het volgend weekend te proberen de niet-aktieve vrouwen meer bij de organisatie te betrekken en de thuisvrouwen persoonlijk aan te schrijven.

Er wordt gevraagd om kleinere discussie-groepjes en andere vormen dan de oude getrouwe discussie, misschien het werken met het thema?

Er wordt voorgesteld ook stukken, waarin het niet zo goed gelukt is de vrouwenproblematiek te integreren, als voorbeeld te nemen.

Tot slot twee opmerkingen over het geheel:

Een vrouw: *"Wat er aan het weekend ontbrak was de opkomst van de mannen in het merendeel. Dat kan je niet door organisatie ondervangen. Dat is een strijd en een kwestie van bewustzijn"*.

Een man: *"Ik heb bij geen enkel studie-weekend mezelf zo direkt en ook emotioneel betrokken gevoeld. Ook nog nooit zoveel tranen in m'n ogen gehad tijdens een voorstelling van Proloog (terwijl ik het stuk toch voor de 2e keer zag). Even gearmd! Toen toch maar besloten om dit op te schrijven"*.

Gemma.

*Vrouwen laat geen ander argument meer gelden dan de jouwe,
Verantwoordelijk voor je leven dat ben jij,
Zusters, geen macht is groter dan de onze!
Wanneer wij dat willen,
Wanneer wij dat geloven.
Er is geen andere mogelijkheid dan onze strijd,
Vrouwen wij willen ons leven vrij,
Abortus vrij (4x)*

Mediavrouwen, wie zijn dat en wat doen zij

Allereerst een toelichting over wat de groep Media-vrouwen beoogt:

een ontmoetingsmogelijkheid vormen voor vrouwen die binnen de verschillende media werkzaam zijn, het doet er niet toe in wat voor positie, en die in hun werk vorm willen geven aan het feminisme; naast deze ontmoetingsfunctie kan de groep media-vrouwen een inspiratiebron vormen voor nieuwe feministische projecten. Aktie, voortkomend uit de verschillende media, kan worden gekoördineerd door de kerngroep (die al langer bestaat).

Een van de eerste plannen van de media-vrouwen is het maken van een zwartboek over de positie van de vrouw binnen de media, en aan de bespreking daarvan was de bijeenkomst van 6 juni, waar dit artikel een verslag van is, gewijd. Doordat er nog geen persbericht was uitgegaan was de deelname niet erg groot en waren de diverse media (muziek, literatuur, dans, mime, foto, film, schrijvende pers, t.v., video, beeldende kunst, cabaret, theater) nogal ongelijk vertegenwoordigd. Zie ook het lijstje met de inmiddels gevormde werkgroepjes hieronder.

ZWARTBOEK

De bedoeling van het te maken zwartboek is een onderzoek naar gemeenschappelijke problemen en mogelijkheden van vrouwen binnen de media. Daartoe wordt een vergelijking gemaakt van de posities van mannen en vrouwen in de diverse media en de functies die ze bekleden. Ook zal worden gezocht naar vrouwen die wel op goede posities zitten, waarbij gevraagd wordt naar hun ervaringen en nagegaan hoe ze gebruik maken van hun macht. (Vaak is men zich daar helemaal niet bewust van, b.v. bij het maken van kinderprogramma's) Wat zijn de problemen in het werk en wat heeft dat met vrouwenstrijd te maken? Wat voor mogelijkheden zijn er om van de verschillende media gebruik te maken? De meest voor de hand liggende manier om deze vragen te beantwoorden, het meest leesbaar en het meest binnen ons bereik, is het maken van interviews. Hierbij gaat het er echter ook om, de besproken functie te beschrijven, zodat de ondoorzichtigheid wordt doorbroken en ook andere vrouwen in het idee worden gesteund te solliciteren naar functies die meestal door mannen worden bekleed. (B.v. schouwburgdirecteuren, technici bij theater, film en televisie) Naast het signaleren van ongelijkheid wil het zwartboek dus ook aanbevelingen doen om posities te versterken.

Hoewel we het tot nu toe hebben gehad over vrouwen die een belangrijke (kreatieve) functie binnen de media bekleden, is het niet de bedoeling om vrouwen die op andere, minder in het oog lopende manier in diverse media hun werk doen, te vergeten.

De interviews zullen daarom worden toegespitst op de volgende punten: rechtspositie, sollicitatiebeleid, promotiebeleid (carrière-maken: als je als typiste, telefoniste of script-girl begonnen bent, wordt dat vaak tegen je gebruikt) de situatie van free-lancers (b.v. in de journalistiek), het beeld van de vrouw, (hoe wordt je als journaliste behandeld, waarom zijn er geen sportjournalistes?) etc.

Per vak wordt door inmiddels gevormde werkgroepjes een synopsis gemaakt (vragen, problemen, werksituatie, posities) en een voorstel gedaan welke vrouwen in de media voor een dergelijk interview in aanmerking komen. Wat betreft het theater: de vrouwenstrijd in de strijdkultuur is inmiddels flink op gang gekomen, maar hoe zit het met het commerciële theater en het repertoire-toneel? We zouden kunnen gaan praten met gevestigde actrices. Wat betreft de film: hier rezen problemen. Een zeker wantrouwen ten aanzien van het nut van een zwartboek, en een zeker gebrek aan solidariteit? Heeft dat te maken met het medium? In ieder geval lijkt het me de moeite waard om daar eens over te praten.

Andere voorstellen die m.b.t. de inhoud van het zwartboek werden gedaan waren:

- onderzoek naar het gebruik van video, mogelijk meer toegankelijk voor vrouwen, b.v. in buurthuizen: goedkoper, minder normatief maatschappelijk gebruik, zit minder vast aan kwaliteitseisen dan t.v. en film.
- onderzoek naar wat er terecht komt van het streven van CRM om aan vrouwen prioriteit te geven, b.v. in sollicitatiebeleid. Dit zou consequenties kunnen hebben voor subsidies etc. Ook is er behoefte aan statistisch materiaal over de hoeveelheid mannen en vrouwen die de verschillende functies bekleden. Een dergelijk groot sociologisch onderzoek ligt buiten ons bereik voorlopig; we willen geen enquêtes.
- wat zijn de grenzen tussen free-lancers en amateurs, b.v. in de fotografie? Wat kunnen we met normen (wanneer is het een beroep?) en hoe gaan we om met kwaliteitseisen? Het zou plezierig zijn om te beschikken over cijfermateriaal aangaande de selectie voor beroepsopleidingen en akademies. En is er verschil: heeft een amateurfotograaf meer mogelijkheden dan een amateurfotografe?

De volgende bijeenkomst is op 4 september 1978 in het Vrouwenhuis te Amsterdam om 20.00 uur.

Voor die tijd zal zoveel mogelijk door de verschillende media-groepjes zijn nagedacht over de opzet en inhoud van het zwartboek en belangrijke punten geïnventariseerd die van belang zijn voor de situatie per medium en de interviews.

Kontaktvrouwen voor deze werkgroepen zijn:

Theater: Heleen van Meurs (728874), Els Korver (256716), Marleen Gorris (166492), Els Launs-pach (5252292), Erika van Vuure (719478).

Cabaret: Els Korver (256716), Coby Schreyer (023-325730), Carla Delfos (256015) en Aletta de Vries (717387).

Journalistiek: Beatrijs van Waterop (239399), Marijke Rawie (236339), Robertine Romeny (244472).

Fotografie: Eva Besnyö (123767).

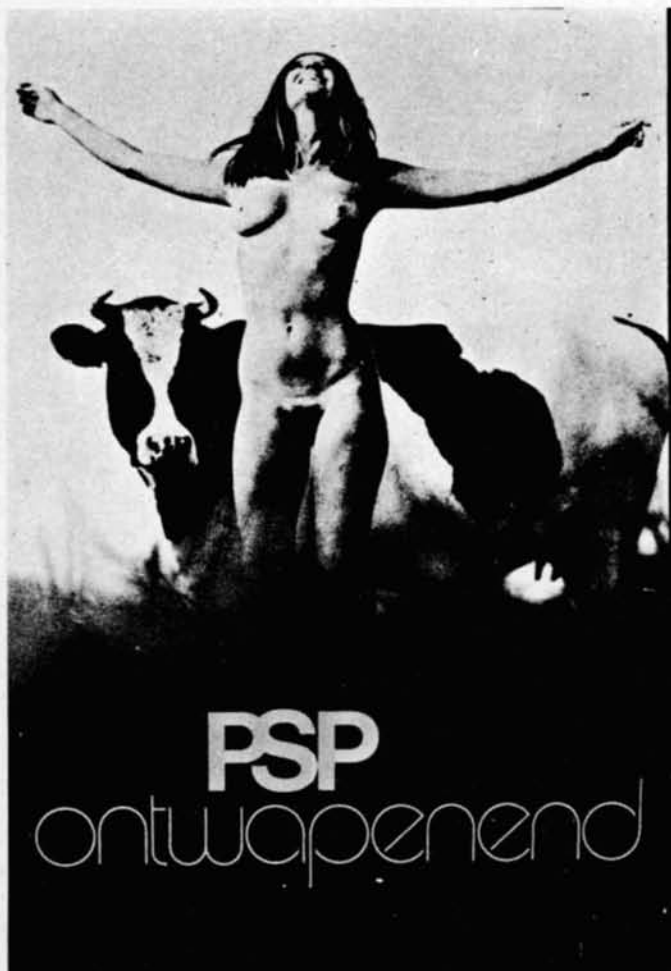
Radio: Karen Kooy (735046), Petra van Hulsen (242069).

Film: Marleen Gorris (166492).

Algemene informatie: Ina Bouman (02152-54963).

Telefoonnummers zonder netnummer gelden voor Amsterdam.

Els Launs-pach

10. NIEUWS VAN HET FRONT

Informatieve mededelingen:

VROUWENSTUDIEKOMMISSIE

De vrouwenstudiecommissie blijft bestaan. Deze bestaat uit:

Mia Bundervoet, Proloog
Monique Tol, Proloog
Marlotte van Hasselt, Prinsengracht 1a
Amsterdam
Gemma van Zeventer en Coby Omvlee van
Genesisius
Annelies Koninghs van Rats
Lieke van Duyn, w.s. Zeemeeuw,
J. Muyskenweg 5, Amsterdam
Barbara Lavel, Femsockoor "Breekuit"
Annemieke van den Brink, Nieuwe Komедie

AMAZONE

Amazone is een stichting voor vrouwen en door vrouwen opgericht. Doel van Amazone is "Bewustmakingsprocessen bij vrouwen te bevorderen en te stimuleren." Amazone is gevestigd aan de Keizersgracht 678 te Amsterdam. In het pand is een informatie-ruimte waar de meeste buitenlandse vrouwen-tijdschriften te vinden zijn. Verder is er een uitleenbibliotheek, een studio/galerie waar tentoonstellingen over en door vrouwen worden georganiseerd, er wordt een sociaal en juridisch spreekuur gehouden en assertiviteitstrainingen georganiseerd.

I.A.V.

Het Internationaal Archief van de Vrouwenbeweging is gevestigd aan de Herengracht 262-266, Amsterdam (020-246671). In dit archief is veel informatiemateriaal en literatuur te vinden over de vrouwenbeweging. Het werk wordt verzet door vrijwilligers. Op dit moment wordt o.a. gewerkt aan een bibliografie van Annie Romein-Verschoor. Graag ontvangen zij voor het archief publicaties over vrouwenstrijd, informatiemateriaal, affiches over vrouwenprogramma's etc.

VROUWENPRODUKTIES IN VOORBEREIDING

HET TROJAANSE PAARD

Het volgend seizoen start het Trojaanse Paard met een experiment het forumtheater op basis van de methodes uitgewerkt door Augusto Boal, een Braziliaanse regisseur. Essentieel in de methode van Boal is het betrekken van het publiek bij het gespeelde. Eerst wordt het stuk gespeeld. De hoofdrolspeler wordt door de situatie of door de andere spelers onderdrukt. Zijn/haar reactie is duidelijk aanvechtbaar. Het stuk wordt voor de tweede maal gespeeld, waarbij het publiek de gespeelde situatie mee gaat veranderen. Tot nog toe zijn twee stukken op deze manier gemaakt. Een over de onderdrukking van de vrouw in de gezinssituatie en een over de onderdrukking van dokwerkers door het niet naleven van veiligheidsvoorschriften in ondermante ploegen.

Voor inlichtingen: Het Trojaanse Paard,
Lange Winkelstraat 32, Antwerpen (2000)
(031-324606.)

SATER

"Ik ben niet gek, maar kwaad", een programma voor vrouwen en door vrouwen. Dit is de voorlopige titel van het vrouwenprogramma van Sater. De voorbereidingen zijn in volle gang. Het stuk wordt gemaakt voor al die mensen die zich op de een of andere manier met vrouwenstrijd bezig houden. Speelbaar vanaf 15 maart 1979. Voor informatie: Sater, Blankenstraat 76, Amsterdam (020-253010).

DE POPULIER EN POEZIE HARDOP

Als rode draad zal door het programma van het hele jaar heen lopen een projekt met als voorlopige titel "Feminisme - theorie en beweging". De Populier organiseert dit projekt omdat van alle bevrijdingsbewegingen de vrouwenbeweging op dit moment de meest opvallende en de meest betekende is. Geprobeerd zal worden de betekenis van de vrouwenbeweging door te geven aan mensen die niet onmiddellijk bij die beweging betrokken zijn. Uitgangspunt is dat het voor de linkse beweging een noodzaak is, de zeggingskracht van de vrouwenbeweging te onderkennen, met name het feminisme kan een wezenlijke bedreiging vormen voor het kapitalisme. Onderwerpen zullen zijn:

- Vrouw en recht,
- Vrouw en arbeid,
- Vrouw en relatie,
- Vrouw en theorievorming,
- Vrouw en politiek,
- Vrouw en cultuur.

Een uitgewerkt programma verschijnt in september a.s. bij de Populier (020-254438).

Op basis van dit projekt wordt door Poezie Hardop een vrouwenprogramma gemaakt.

PROLOOG

"Vrouwen als het aan ons ligt" heeft een heel goede werking en levert prima diskussies op. Het wordt dan ook met veel plezier volgend seizoen doorgespeeld. Een deel van de diskussie die op dit moment bij vrouwen leeft: hoe de strijd te voeren, is echter in dat stuk onvoldoende uitgewerkt. De ontbrekende schakel wordt ingebracht in een nieuw vrouwenprogramma.

Dat programma zal gaan over de verschillende posities die vrouwen in deze maatschappij innemen, waardoor ze verdeeld worden gehouden en over seksualiteit.

Wat houdt seksualiteit nu in?

Wat is er aan ons mensen verbasterd door de mannenmaatschappij en door de klassenmaatschappij?

Welke functies kunnen onze levens en onze lichamen krijgen in een maatschappij zonder onderdrukking?

Begin februari is het programma klaar.

Inlichtingen: Proloog, Willemstraat 72, Eindhoven (040-510236).

Tevens blijft op het programma staan de abortus-act. Een kort actie-programma rondom abortus, alleen te spelen voor vrouwen.

Den Haag: vrouwen tegen seksueel geweld, 19 mei j.l.

*En de vrouwen die worden tot zwijgen gebracht,
Er wordt beschikt over ons lijf, ons leven,
Met woorden en argumenten zwanger van onbenul,
Er wordt gepraat over de misdaad tegen het leven.
Maar de misdaad tegen vrouwenlevens is al eeuwen een feit,
Daarom zullen wij niet meer zwijgen.*

Uit: Abortusact van Proloog en gezongen op het weekend nadat de vrouweneisen naar voren waren gebracht.

*We hebben te lang in ons eentje gestreden,
We hebben te lang kontakten vermeden,
We waren te lang alleen ontevreden,
Nu gaan we er tegen aan.*

*Vrouwen vooruit, wij vechten samen (3x)
Voor een nieuw bestaan.*

**Een couplet uit een lied van het Haagse Vrouwenkoor.
"Vrouwen vooruit".**

DE NIEUWE LINIE

onafhankelijk opinieweekblad

Vrouwen bevrijden zich

De minderheid

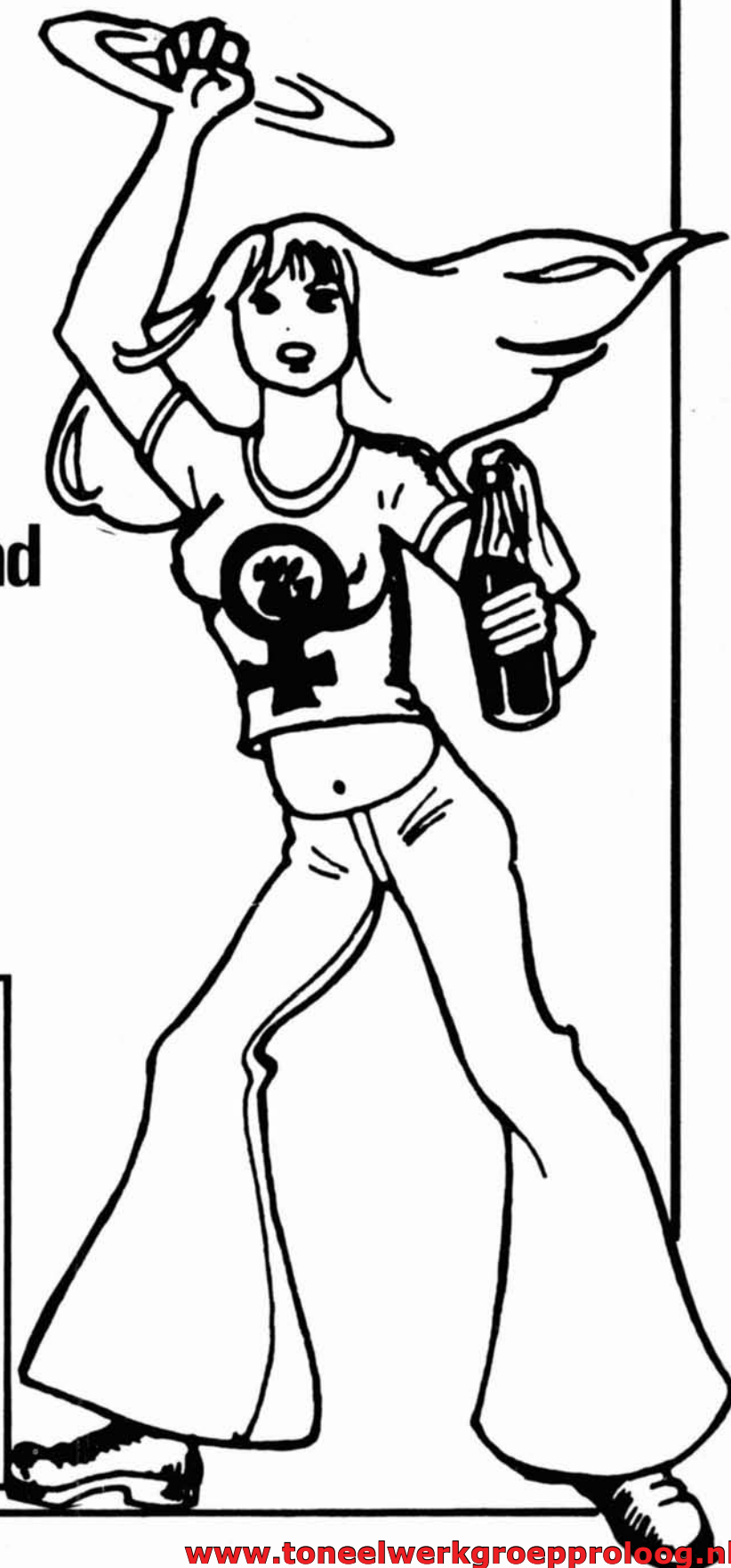
krijgt de meeste aandacht

Poëzie als strijdmiddel

Een opinieweekblad

dat vooral

daarover gaat

Ik wil me abonneren

☐ O drie maanden op proef (f 20,-)

☐ O half jaar (f 48,-)

☐ O heel jaar (f 96,-)

Naam

Straat

Plaats

Stuur deze bon in open enveloppe zonder
postzegel naar:

DNL, Antwoordnummer 1855, Amsterdam

bellen kan ook: 020-233481

K F

KULTUREEL FRONT,
Driemaandelijks tijdschrift.
Derde jaargang, nummer 14
augustus 1978.

Verantwoordelijke uitgever :
M. Van Kerkhoven,
Sanderusstraat 15
2000 Antwerpen
België.

